

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРАЛ, ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН 2013 ОНЫ 09 ДҮГЭЭР САРЫН АЖЛЫН МЭДЭЭ

Нэг.Удирдлага, зохион байгуулалтын хүрээнд:

1.Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагааны талаар:

2. Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын үйл ажиллагааны талаар:

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газраас жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Нээлттэй хаалганы өдөр” арга хэмжээг 2013 оны 9 дүгээр сарын 16-ны өдрөөс нийт сум, тосгодод зохион байгуулж эхлэн, төрийн үйлчилгээг түргэн шуурхай, газар дээр нь иргэдэд нэг цэгээс хүргэж, аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн эмч нарын баг ажиллаж алслагдсан сум, тосгодын иргэдэд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг үзүүлдэгээрээ онцлогтой.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газраас сумын Засаг даргын Тамгын газар, орон нутагт төрийн үйлчилгээг үзүүлдэг төр төсвийн байгууллагуудын хэвийн үйл ажиллагааг хангуулж, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт шалгалт хийн, төрийн албан хаагчдын чадавхийг сайжруулж, орон нутгийн төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадварыг нэмэгдүүлэх зорилгоор Баруунбүрэн суманд “Шалган туслах” ажлын хэсгийг ажиллууллаа.

- Улсын бүртгэлийн ерөнхий газраас зохион байгуулсан “Улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаа орон нутагт” Зүүнбүеийн 6 аймаг оролцсон сургалтыг хамтран зохион байгуулсан
- “Нээлттэй хаалганы өдөр” арга хэмжээнд оролцож Шаамар, Хүдэр, Бугант, Дулаанхан тосгодод ажилласан.

Хоёр.Эдийн засаг, санхүүгийн бодлогын хүрээнд:

1.Төсвийн гүйцэтгэлийн талаар:

07-р сарын 31-ний байдлаар

/мянган төгрөгөөр/

д/д	Үзүүлэлтүүд	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Хувь
1	Орон нутгийн төсвийн орлого			
2	Үүнээс: Аймгийн төсвийн орлого			
3	Орон нутгийн төсвийн зарлага			
	Үүнээс: Аймгийн төсвийн зарлага			
	Аймгийн ОНХСангийн зарцуулалт			
	Авто замын хөрөнгө оруулалт			
4	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт			
5	Сумдад олгосон санхүүгийн дэмжлэг			
6	Засаг даргын нөөц			

2013 оны төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээгээр орон нутгийн төсвийн орлого 91.8 хувь, улсаас авах санхүүгийн дэмжлэг 100.0 хувь, орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогын шилжүүлэг 70.7 хувь, салбарын байгууллагуудын тусгай зориулалтын

шилжүүлэг 100.0 хувь тус тус биелэгдсэн байна. Төсвийн зарлагын гүйцэтгэл 91.9 хувийн биелэлттэй, сумдын санхүүгийн дэмжлэг 100.0 хувь, Засаг даргаас олгох нөөц хөрөнгийн гүйцэтгэл 127.6 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

2.Өргөн хэрэглээний барааны үнэ ханшийн тухай:

№	Барааны нэр, төрөл	Хэмжих нэгж	Үнэ, ханш /төгрөгөөр/	
			2012 оны 7-р сар	2013 оны 8-р сар
Нэг.Талх, гурил, будаа				
1	Гурил /1-гурил/	1 кг		
2	Талх /орон нутгийн/ том, жижиг	ш		
3	Нарийн боов	1 кг		
4	Элсэн чихэр	1 кг		
5	Цагаан будаа	1 кг		
Хоёр.Мах, махан бүтээгдэхүүн				
6	Хонины мах	1 кг		
7	Үхрийн мах	1 кг		
8	Адууны мах	1 кг		
9	Ямааны мах	1 кг		
10	Дотор мах цувдай	1 кг		
11	Хиам, чанасан	1 кг		
12	Гахайн мах	1кг		
Гурав.Сүүн бүтээгдэхүүн				
12	Сүү /задгай/	1л		
13	Сүү /савласан/	1л		
14	Тараг /задгай/	1л		
15	Хорхой ааруул	1 кг		
16	Айраг	1л		
17	Хуурай сүү /орос/	1 кг		
18	Өндөг	ш		
Дөрөв. Бүх төрлийн өөх тос				
19	Ургамлын тос	1 кг		
20	Өөхөн тос	1 кг		
21	Шар тос	1 кг		
22	Масло /задгай/	1 кг		
Тав.Хүнсний ногоо				
23	Төмс/Монгол/	1 кг		
24	Лууван	1 кг		
25	Манжин	1 кг		
26	Байцаа	1 кг		
27	Сонгино	1 кг		
28	Өргөст хэмх /Монгол/	1 кг		
29	Тарвас /Монгол/	1 кг		
30	Өргөст хэмх /даршилсан/	ш		
31	Алаг салат	ш		

	/даршилсан/			
Зургаа.Тээвэр шатахуун				
32	Бензин А-80	1 л	1540	1540
33	Бензин А-92	1 л	1650	1650
34	Дизель түлш	1 л	1780	1780

Гурав.Хууль, эрх зүйн бодлогын хүрээнд:

1.Архивын талаар:

- Архивын ерөнхий газраас ирүүлсэн албан бичгийн дагуу мэргэшүүлэх сургалтанд хамрагдахаар ирүүлсэн захиалга өгсөн ажилтануудаа сургалтанд оролцуулах тухай холбогдох 4 байгууллагуудад мэдэгдэж албан бичиг хүргүүлсэн.
- Архивын тасгийн 2013 оны төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу Архив, албан хэрэг хөтлөлт, байгууллагын архивын ORG-AMS программын талаархи бүсчилсэн сургууль зохион байгуулах ажлын хүрээнд 09 сарын 5-6-ны өдрүүдэд Хушаат, Зүүнбүрэн, Мандал, Түшиг, Цагааннуур, Баянгол сум, Түнхэл тосгоны төр, төсвийн байгууллагуудын 11архив, бичиг хэргийн эрхлэгч нарт “Архив, албан хэрэг хөтлөлт”, байгууллагын архивын ORG-AMS программыг ашиглах талаар онолын хичээлийг дадлага ажилтай хавсран заасан. Мөн байгууллагын архивын ORG-AMS программыг 6 сумдын компьютерт шинээр суулгаж мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах үүднээс бүх компьютерт вирусын программ болон Photoshop программ суулгасан.
- Аймгийн Усны аж ахуйн удирдах газрын 1970-1991 оны 97 хадгаламжийн нэгжид нягтлан шалгалтын ажлыг хийж, тоон хэлбэрт шилжүүлэх баримт, сэлбэн засалтын судалгаа, устгах бичгийн жагсаалтыг гаргаж дансны дахин боловсруулалт хийсэн. Мөн Цагаантолгой САА-н нөхөн бүрдүүлэлтээр ирсэн 16 хн-д нягтлан шалгалтын ажлыг хийж данс бүртгэлийг шинээр гаргасан.
- Төрийн архивын үйл ажиллагаанд ашиглаж байгаа AMS программд Түнхэл Мод бэлтгэлийн аж ахуйн 81 хн, Сант сумын АДХГЗ-ны 90 хн-ийн тухай мэдээллийг шивж оруулсан.
- Эрдэм шинжилгээ, мэдээлэл-лавлагаанд ихээр ашиглагддаг баримтанд ЭШТБ-ын ажлыг нийт 5 хөмрөгийн 115 ХН буюу 10334 хуудас бүхий баримтанд сканердан мастер хувь үүсгэж үдэж хавтаслан нүүрний бичилт бичиж хөмрөгт байрлуулсан.
- Мастер хувиас Photoshop программ ашиглан Алтанбулаг сангийн аж ахуйн 8 хн-ний 1324 хуудсанд ашиглалтын хувь үүсгэх ажлыг хийгээд байна.
- Орхонтуул сангийн аж ахуйн 13хн, Баруунхараа САА-н 50хн, Ус, цаг уур орчны шинжилгээний албаны 14 хн буюу нийт 77 хн-д сэлбэн засалтын ажлыг хийж хөмрөгт байрлууллаа.
- Иргэд, албан байгууллагын хүсэлтийн дагуу архивын хуулбар 71, архивын магадлагаа 24, тодорхойлолт 31-ийг гаргаж үйлчилсэн байна.

2.Гэмт хэрэг, зөрчлийн талаар:

Дөрөв.Нийгмийн хөгжлийн бодлогын хүрээнд:

1.Боловсролын чиглэлээр:

- 2.Эрүүл мэнд, биеийн тамирын чиглэлээр:
- 3.Нийгмийн даатгалын талаар:
4. Нийгмийн халамжийн үйлчилгээний талаар:
5. Хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар:
- 6.Хүүхэд залуучуудын талаар:

Тав.Хөдөө аж, ахуйн бодлогын хүрээнд:

Зургаа. Газрын харилцаа, Байгаль орчны бодлогын хүрээнд:

- 1.Газрын харилцааны талаар:
- 2.Барилга хот байгуулалтын талаар:
- 3.Байгаль орчны талаар:
- 4.Тээвэр авто замын талаар:

Долоо.Сүм орон нутгийн талаар:

1.Баруунбүрэн сум:

Сэлэнгэ аймгийн Баруунбүрэн сумын ЗДТГ нь газар тариалан, жижиг дунд үйлдвэр, үйлчилгээ, хоршоо, малын эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдал, мал аж ахуйн үйлдвэрлэл технологийн чиглэлээр гарсан хууль тогтоомж, төрөөс баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх, тэдгээрийг иргэдэд таниулах, мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэх сонирхолыг бий болгож шаардлагатай мэдээллийг цаг алдалгүй хүргэх зорилтын хүрээнд дараахь ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ.

Газар тариалан, мал аж ахуй, хоршоо, жижиг дунд үйлдвэртэй холбогдолтой шинээр гарсан хууль, дүрэм, журам, тогтоол шийдвэрүүдийг цаг тухай бүрт иргэдэд суртачлан таниулж ажилдаа мөрдлөг болгон ажиллаж, хадлан бэлчээр, тариалангийн талбайг хамгаалах тухай сумын Засаг даргын 2013 оны 5-р сарын 14-ний өдрийн А/38 тоот захирамжийг малчид, мал бүхий иргэдэд сурталчлан хөдөөгийн малчдаар 2 удаа явж гарын үсэг зуруулж ажиллаа. Мөн Орхон аймагт зохион байгуулагдсан мал аж ахуйг эрсдлээс урьдчилан хамгаалах сэдэвт сургалтанд хамрагдсан.

Сэлэнгэ аймгийн Засаг даргын 2013-2014 оны өвөлжилтийн бэлтгэл ажлыг хангах зарим арга хэмжээний тухай 08 тоот албан даалгавар, сумын Засаг даргын өвөлжилтийн бэлтгэл ажлыг хангах ажлыг зохион байгуулах комисс томилох тухай сумын Засаг даргын А/70 тоот захирамжийг албан байгууллага, аж ахуйн нэгжид хүргүүлсэн. Мөн сумын өвөлжилтийн бэлтгэл ажлыг хангах арга хэмжээний төлөвлөгөө гаргаж хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

Сумын Засаг даргын захирамжаар ургац тогтоох ажлын хэсэг томилон 2013 онд тариалсан аж ахуйн нэгж, иргэдийн талбай бүрээр ургац тогтоолтыг хийсэн. Ургац тогтоолтын дүнгээр 12853 га талбайд тариалснаас 1157 га талбай нь ургац тогтоох боломжгүй байсан учир 11696 га талбайн ургацыг тогтооход нэг га талбайгаас 15,7 цн буюу 18362 тонн үр тариа хураан авахаар урьдчилсан дүн гарсан.

Ургац хураалт, хадлан тариа бэлтгэх ажлыг шуурхай удирдлагаар хангах тухай штаб байгуулах тухай А/73 тоот захирамжийн дагуу ургац хураалтын мэдээ тайланг тухай бүр авч холбогдох газарт хүргүүлж байна. Сумын хэмжээнд ургац хураалт үр тариа 4000 га талбайг ангилж 1100 га талбайгаас 1150 тн үр тариа, 2500 га рапс ангилж 1200 га талбайгаас 1300 тн рапс хураан аваад байна. Мөн төмс хүнсний ногооны хураалтын явц 30%-тай байна.

Суманд үйл ажиллагаа явуулж байгаа хоршоодын судалгааг гаргаж аймгийн ХХААЖДҮГазарт хүргүүлсэн.

Аймгийн хэмжээнд адуунаас бусад бүх мал сүргийн төлийн вакцинжуулалтын ажил одоогийн байдлаар 94,5%-тай хийгдэж байна. Намрын угаалгыг шүршиж угаах аргаар 25 өрхийн 7700 толгой малд хийж, хээлтүүлэгч малын цусыг шинжилгээнд хамруулахаар аймгийн мал эмнэлгийн лабораторид хүргүүлээд байна.

Сумын санхүү төсвийн бодлого тодорхойлох, төлөвлөлт хийх, төсвийн ерөнхийлөн захирагч буюу Засаг даргын жил бүрийн төсвийн төсөл боловсруулах, тэдгээрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, төсвийн удирдлагын шинэчлэлийг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих, төсөвт байгууллагуудын хэвийн үйл ажиллагааг хангахад чиглэсэн санхүүгийн болон мэргэжлийн зөвөлгөө арга зүйн дэмжлэг үзүүлж төсвийг хэмнэлттэй оновчтой, зориулалтын дагуу зарцуулах, төсвийн өр авлага үүсгэхгүй байх зорилт тавин ажиллаж байна

Төрийн санд 2013 оны 09 сарын гүйцэтгэлийн мэдээгээр орон нутгийн төсвийн орлогод 30003,1 мянган төгрөг оруулах төлөвлөгөөтэйгээс 35171,5 мянган төгрөг оруулж төлөвлөгөөний биелэлт 117,2 хувьтай байна.

Засгийн газраас хэрэгжүүлж байгаа ажлын хүрээнд тус суманд Гео тар ХХК нь геодезийн байнгын цэг тэмдэгт 3 ширхэгийг шинээр суулгаж түүнийг хүлээн авч акт үйлдэн холбогдох газарт хүргүүлсэн. Өвөлжилтийн бэлтгэл хангах ажлын хүрээнд хадлан бэлтгэх мал бүхий иргэн, аж ахуйн нэгжид хадлангийн талбай хуваарилалтыг багийн Засаг дарга, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, газрын даамал нар хамтран хуваарилан ажиллаж байна.. Мөн зөвшөөрөлгүйгээр газар ашигласан иргэн аж ахуйн нэгжид газар чөлөөлөх тухай мэдэгдэх хуудас, эзэмшлийн газраа зориулалтын дагуу ашиглаагүй, газрын төлбөрөө төлөөгүй иргэн аж ахуйн нэгжийн судалгаа гарган мэдэгдэх хуудас хүргүүлж ажиллаа.

Сэлэнгэ аймгийн Хөдөлмөрийн хэлтэст хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ түүний үр дүн, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар хийсэн уулзалт зөвөлгөөнд оролцсон. Уулзалт зөвөлгөөнөөр 2011 оноос хойш олгосон сум хөгжүүлэх сангийн зээлийн хувийн хэрэг, сум хөгжүүлэх сангийн эргэн төлөлтийн мэдээг гарган өгч, аж ахуйн нэгж, байгууллага, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн дэлгэрэнгүй судалгаа, тус суманд үйл ажиллагаа явуулж байгаа нөхөрлөл, хоршооны судалгааг Хөдөлмөрийн хэлтэст хүргүүлэн ажиллаа.

Хуурайшилтын үе эхэлсэнтэй холбогдуулан ойн болон тал хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, Байгаль орчныг хамгаалах тухай болон, ойн тухай хуулийн сурталчилгааг 119 иргэнд танилцуулж сурталчлан ажиллахын зэрэгцээ ойн хамтын эзэмшлийн нөхөрлөлүүдэд ойн сангийн зурган дээр ажиллах, менежмент төлөвлөгөө боловсруулах аргачлал хийж гүйцэтгэх ажлыг нөхөрлөлийн ахлагч гишүүд нарт заан өгч сурталчлан ажиллаа. Аймгийн ИТХ-аас баталсан хуваарийн дагуу орон нутгаас бэлдэж байгаа ойн нөөцгүй сумдууд болон тус сумын иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын түлшний болон хэрэглээний модны бэлтгэл, тээвэрлэлт, түлшний модны стандартын хэрэгжилтэнд хяналт тавин ажиллах явцад илэрсэн 18 иргэний зөрчлийг арилгуулан, 125 иргэнд зөвлөн туслах үйлчилгээг үзүүлсэн. Хариуцсан сумдуудаас хэрэглээний болон түлшний мод бэлтгэх эрхийн бичгийн захиалга авч аймгийн Байгаль орчны албаны мэргэжилтнээс захиалгын дагуу авч сумдуудад

хүсэлтийн дагуу олголт хийж ажиллаж байна. Ахуйн зориулалтаар хадлан өвс бэлдэж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгжээс байгалийн ургамал ашигласны төлбөрт 500,0 төгрөгийг хураан авч төсөвт оруулж, гоожингийн орлого 3505400 төгрөгийг төрийн санд, улсын тэмдэгтийн хураамж, хуудасны үнэ 925600 төгрөгийг ойн ангийн дансанд тус тус оруулсан.

Сэлэнгэ аймгийн Баруунбүрэн сумын ЕББДСургууль нь 2013-2014 оны хичээлийн жилд элсэн орох суралцагчдыг бүртгэн авч судалгааг БСГазарт хүргүүллээ. Мөн орхон бүсийн багш, удирдах ажилтны бага хурал, төрөлжсөн сургалтанд нийт 26 багш хамрагдсан. 2013-2014 оны хичээлийн шинэ жилийн нээлтийн үйл ажиллагааг зохион байгуулж урлаг спортын арга хэмжээг 2-11-р ангиудын нийт 160 суралцагч багш, эцэг эхчүүдийг харуулан зохион байгуулан ажиллаж, Монгол Улсын ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн “хуулийн засаглал хүүхдийн оролцоо” сэдэвтэй теле хичээлийг нийт сурагчдад сонсгож ажиллаа. Хуучин ном солилцох ба худалдаалах өдөрлөгийг 2013.09.10-ны өдөр дунд ахлах ангийн сурагчдыг хамруулан зохион явуулахад давхардсан тоогоор 306 сурагч, 34 багш, эцэг эхчүүд хамрагдлаа.

Сургуулийн өмнөх боловсролын хүрээнд 160 хүүхдийг ясли, бага, дунд, ахлах бэлтгэл гэсэн бүлгүүдэд хамруулан авч боловсролын газарт СӨБ-ийн багш, ажилчид, хүүхдүүдийн нэгдсэн судалгааг хүргүүлэв. Бэлтгэл А,Б, ахлах дунд бүлгийн 100 хүүхдийг цагаан хорхой, шээс, цусны шинжилгээнд хамрууллаа. Багш ажилчдыг мэргэжил дээшлүүлэх сургалт семинарт харуулан ажиллаж байна.

Албан бус боловсрол төв нь АДРА олон улсын байгууллагатай хамтран ажил мэргэжилгүй 30 залуусыг сүү, сүүн бүтээгдэхүүн боловсруулах, барилга засал чимэглэлийн чиглэлээр мэргэшүүлэх сургалтанд хамруулахаар судалгааг авч явууллаа. Амарбаясгалант хийдийн хүүхдүүдэд дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтыг 9-р сарын 10-наас эхлэн явуулж, хийдийн лам суралцагчдын дунд эрүүл мэндийн үзлэгийг багийн эмчтэй хамтран хийж, хувийн ариун цэвэр, халдварт өвчнөөс хэрхэн сэргийлэх талаар сургалт явууж гүйлтийн тэмцээн явуулж, чөлөөт цагаар нь цаасан урлал, даамны дугуйлан хичээллүүлж байна. Амарбаясгалант хийдийн дотуур байранд сүсэгтэн олны хандиваар 400 гаруй номтой номын сантай болоод байна.

Соёлын төв Ахмадын хороотой хамтран 7 хоног бүрийн 3 дахь өдрийн 15-17 цагийн хооронд сургалт семинар зохион явуулах, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх талаар үйл ажиллагаа явуулж хэвшээд байна. Тус суманд бүжгийн дугуйлан хичээллэж нийт 40 хүүхэд суралцаж байна. Мөн хэлмэгсэдийн өдөрт зориулж ИТХ, Сургуулийн нийгэм, түүхийн багш нартай хамтран ахлах дунд ангийн сурагчдад лекц уншиж хэлэлцүүлэг хийлээ. Угийн бичиг хөтлөлтийн талаарх сургалтыг иргэдийн дунд явуулж ажиллаж байна.

Тус сумын Эрүүл Мэндийн төвийн их засварын ажил 80%-тай явагдаж байна. Энэ сард эрүүл мэндийн төв нь бүгд үзлэг 96, амбулаторын үзлэг 87, гэрийн идэвхитэй хяналтын үзлэг 9, жирэмсний хяналтанд байгаа 28, жирэмсний хяналтанд шинээр орсон 6, бүртгэгдсэн халдварт бус өвчлөл 69, осол гэмтлийн өвчлөл 8, 0-5 хүртлэх насны хүүхдийн суулгалт өвчин 7, 0-5 хүртлэх насны хүүхдийн амьсгалын замын өвчлөл 19, түргэн тусламжийн дуудлага бүгд 49, алсын дуудлага 10, осол гэмтлийн дуудлага 2, хам шинжийн оношлогоо 2 байна. Шинэ хичээлийн жил эхэлснээс хойш сургууль цэцэрлэгийн хүүхдүүдийн өвчлөл ихсэж суулгалт,

амьсгалын замын өвчлөл зонхилж байгаа бөгөөд тус төв нь шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авч ажиллаж байна.

2.Баянгол сум:

3.Зүүнбүрэн сум:

4.Мандал:

5.Орхон:

Тус сумын Засаг даргын Тамгын газар нь аймаг, сумын Засаг даргын 2012-2016 оны үйл ажиллагааны хbtөлбөр, аймаг сумын нийгэм эдийн засгийн хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд тусгагдсан заалт зорилтуудын хэрэгжилтийг хангах хяналтын графикийн дагуу төлөвлөгөө гарган хэрэгжилтийг ханган ажилласан.

Монголын тулгар төрийн 2222 жил, Их монгол улс байгуулагдсаны 807 жил, тусгаар тогтнолын 102 жил, Ардын хувьсгалын 92 жилийн ойтой давхцан Сэлэнгэ аймгийн Орхон суманд Ерөнхий боловсролын сургууль үүсч бий болсны түүхт 60 жилийн ойгоо тэмдэглэн өнгөрүүлсэн. Ойн арга хэмжээнд үе үеийн ахмад багш ажилчид – 156, 1957-2012 оны төгсөлтийн нийт 1042 төгсөгчид оролцож, Сэлэнгэ аймгийн Засаг дарга С. Бүрэнбат, Боловсролын газрын дарга Д.Загдгочоо, НБХэлтэсийн боловсрол хариуцсан мэргэжилтэн н. Оюун, Орхон сумын Засаг дарга Г.Булганчимэг нар оролцож боловсролын салбарт шилдэг оюунлаг боловсон хүчнийг бэлтгэж билэг авьяас мэдлэг боловсролоо харамгүй зориулсан үе үеийн ахмад багш, ажилтан ажиллагсдыг БШУ яамны Боловсролын тэргүүний ажилтан, БШУ яамны Жуух бичиг, Аймгийн жуух, НБНХ медаль, Аймгийн 80 жилийн ойн медаль, Аймгийн хүндэт тэмдэгээр тус тус шагнаж урамшуулсан байна.

Ойн арга хэмжээг тохиолдуулан үндэсний бөхийн баридаан, үндэсний сурын хаваа, хурдан морины уралдаан, гар бөмбөг, шатар, теннис зэрэг тэмцээн уралдааныг амжилттай зохион байгуулсан.

Сэлэнгэ аймгийн Сайхан сумын овоот хороолол, 24-р цэцэрлэг, орон сууцны зарим барилга, элеватор, гангийн үйлдвэр, дэр бетоны үйлдвэр, хогийн цэг, жимстэй хороолол, цэвэрлэх байгууламж, түүний шүүх талбай, зэрэг газрууд нь Сэлэнгэ аймгийн Орхон сумын нутаг дэвсгэрт байрладаг.

Эдгээр газруудыг Сайхан сумын нутаг дэвсгэрт оруулах саналыг 2000 оноос хойш одоог хүртэлх хугацаанд удаа дараалан тавьж байгаатай холбогдуулан хилийн цэсийг тодотгох, өөрчлөх, тогтоохоор Орхон сумын нийт ард иргэдээс санал авах ажлыг зохион байгуулж төвийн болон хөдөөгийн багийн 217 өрхийг санал асуулгад хамрууллаа.

Тус санал асуулгаар Сайхан сумын нутаг дэвсгэрт шилжүүлж өгөхийг дэмжсэн 121 өрх буюу нийт өрхийн 55.7 хувь, дэмжихгүй гэсэн 96 өрх буюу санал асуулгад оролцсон өрхийн 44.2 хувийг эзэлсэн. Мөн дээрх газар нутгийг Сайхан суманд шилжүүлсэн тохиолдолд тус сумын газар нутгийн аль хэсгээс шилжүүлсэн хэмжээний газартай тэнцэх хэмжээний газрыг сумандаа шилжүүлж авах талаар санал асуулгыг авахад санал асуулгад оролцсон өрхийн 147 нь буюу 67.7 хувь нь Орхон сумын 1-р багийн нутаг Сайхны амны хил залгаа газар нутгаас, 33 өрх буюу 15.2 хувь нь Бэлэндалай багийн нутагтай хил залгаа Хөтөл нарсны хөндийгөөс газар авахаар саналаа өгсөн байна. Хилийн цэсийг тогтоох ажлын санал асуулгын дүнг аймгийн Газрын албаны ажлын хэсэгт хүлээлгэж өгсөн.

хүнсний ногооны үзэсгэлэн худалдаанд оролцох иргэдийн нэрсийг гаргаж аймгийн ХХААЖДҮ-ийн газар, Улаанбаатар хотын “Дүнжингарав” худалдааны төвд хүргүүлсэн.

Монгол мал үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах, мал эрүүлжүүлэх арга хэмжээг эрчимжүүлэх зорилгоор сумын Засаг даргын 2013 оны А/177 тоот “Бруцеллёз өвчнөөс өдүй÷èèàí ñýðæééýõ тарилга, шинжилгээнд хамруулах тухай” захирамжийн дагуу ажлын хэсэг томилогдон вакцинжуулалтын арга хэмжээг зохион байгуулан 1550 толгой бод, 16200 толгой бог мал хамрагдаж 65 хувьтай байна. Вакцинжуулалтын явцын мэдээг 5 дахь өдөр бүр аймгийн Мал эмнэлгийн албанд мэдээлэн ажиллаж байна.

“Намрын ногоон өдрүүд-2013” нэгдсэн арга хэмжээний хүрээнд “Алтан намар-2013” шинэ ургацын төмс, хүнсний ногоо, жимс, жимсгэний, “Эрүүл хүнс-2013” хүнсний бүтээгдэхүүний үзэсгэлэн худалдаа Улаанбаатар хотод зохион байгуулах болсонтой холбогдуулан төмс, хүнсний ногоо тариалдаг аж ахуй нэгж, иргэдэд мэдээлэл хүргэж үзэсгэлэн худалдаан оролцох иргэдийн нэрсийг хүргүүлж төмс, хүнсний ногоогоор “Мөнхцагаанханд” хоршооны 4 гишүүн, загас, загасан бүтээгдэхүүнээр “Түшээ гүний амт” хоршооны 2 гишүүн оролцож байна.

Монгол Улсын хэмжээнд зохион байгуулагдаж буй “Шилмэл мал-2013” улсын үзэсгэлэн худалдаанд тус суманд үйл ажиллагаа явуулдаг “Сэлэнгэ үржлийн цөм сүргийн аж ахуй оролцож “Орхон” үүлдрийн эм хонь алтан медаль хүртсэн.

Мàë үí í үёæéí 3-р улиралын мэдээг батлагдсан маягтын дагуу үнэн зөв гаргасан эсэхэд хяналт тавьж àèí æéí Мал эмнэлгийн албанд хүргүүлсэн.

Газрын алба: Тайлант сарын байдлаар сумын 2013 оны газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний дагуу өмчлөхөөр хүсэлт гаргасан 18 иргэний хүсэлтийг хүлээн авч сумын Засаг даргын захирамж гаргуулан кадастрын зураг үйлдэн / Сод сүрвэй ХХК-аар хийлгүүлсэн /, акт гаргаж, хянан баталгааны дүгнэлт бичин аймгийн Үл хөдлөх эд хөрөнгийн улсын бүртгэлийн газарт хүргүүлэн ажиллалаа.

Сумын хэмжээнд 85 иргэнд 7243 га хадлангийн газрыг бизнесийн зориулалтаар ашиглуулахаар гэрээ байгуулж ургамал ашигласны болон аж ахуй эрхэлсний орлогын албан татварт 13748750 төгрөгийг оруулсан. Малчид мал бүхий 239 иргэн малын өвсний зориулалтаар 2551 га газрыг хадахаар гэрээ хийсэн байна. Одоогийн байдлаар хадлан бэлтгэлийн ажил 60 хувьтай явагдаж байна.

Байгаль орчны алба:

Сэлэнгэ аймгийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдийн 2013 оны 01 дүгээр сарын 25-ний өдрийн 06 тоот тогтоолоор Орхон сум 2013 онд хуваарьлагдсан хэрэглээний болон түлшний модны гэрээг хийж Сэлэнгэ аймгийн Сант сумын нутгаас 1000 м/куб түлшний мод, Баруунбүрэн сумаас түлшний зориулалтаар 900 м/куб, хэрэглээний зориулалтаар 400 м/куб модны гоожинг айл өрх албан байгууллагуудад олгож өвөлжилтийн бэлтгэлийг хангуулан ажиллаж байна.

Намрын тариа хураалт, хадлан бэлтгэх ажил эхэлсэнтэй холбогдуулан Мангирт, Баюудай, Мэргэн шувуут, Шар хөтөл, Дэргээч, Агьтын хошуу, Нарст гуу зэрэг газруудаар явж тариа хураалт, хадлан бэлтгэлийн ажилтай танилцаж, намрын хуурайшилт эхэлж буйтай холбогдуулан ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх мэдэгдлийг 15 хадлангийн бригадад тарааж ажиллалаа. Сэлэнгэ аймгийн Засаг даргын 2013 оны 08 тоот албан даалгаврын хэрэгжилтийг хангах ажлын хүрээнд Баюудай, Мангиртад намаржиж байгаа 16 малчин өрхөд тариа хураалт дуустал

өвөлжөө, намаржаанд буухгүй байх албан мэдэгдлийг өгөөд байна. Тус суманд газар тариалангийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг Мангирттрейд ХК, Хос булаг ХХК, иргэн н.Эрдэнэхуягийн тариалангийн талбайд малаа оруулж хохирол учруулсан Орхон сумын Бэлэндалай 2-р багийн малчин Т.Ганзориг, Ч.Саранхүү, Л.Ням-Очир нарыг Газрын тухай хуулийн 63.1.8 дахь заалтыг үндэслэн тус бүр 768000 төгрөг, малчин Ц.Цогбаярт 384000 төгрөгийн торгуулийн арга хэмжээ тус тус авсан. Мөн Ойн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн О.Пүрэвдоржийг Ойн тухай хуулийн 47.2.12 дэхь заалтын дагуу 576000 төгрөгийн торгуулийн арга хэмжээ авсан. Ой цэвэрлэгээний журмаар 21 иргэнд 88 м3 улиасны гоожин олгож 146800 төгрөгийг орон нутгийн дансанд оруулсан.

Иргэний бүртгэлийн талаар:

Тус сумаас 13 иргэн шилжин явж 5 иргэн шилжин ирсэн. Мөн 16 нас хүрч шинээр иргэний үнэмлэх авахаар 9 иргэн захиалга өгч бүртгүүлсэн. Огт бичиг баримтгүй 2 иргэн бүртгэлтэй байна.

Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын бүсчилсэн семинар Сэлэнгэ аймгийн Гүн нуур зусланд 3 өдөр зохион байгуулагдаж, улсын бүртгэлийн өнөөгийн байдал, цаашдын зорилго зорилт, бүртгэлтэй холбоотой асуудлаар сургалт зохион байгуулагдлаа.

Нийгмийн халамж :

Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр тэтгэмжийн олголт 9 сарын байдлаар:

- Тэтгэвэр тэтгэмж -65 иргэнд 6920.480₮
- Жирэмсэн эхийн тэтгэмж -53 иргэнд 2282450₮
- Онцгой тохиолдлын мөнгөн тэтгэмж -16 иргэнд 2100000₮
- НМТ -27 иргэнд 1527600₮ тус тус олгосон.

ОНОТХУ-нд сумын ядуурлаас гаргах зорилтот бүлгийн 2 өрхийн хамруулан “Буянт мал” төсөл боловсруулан 1000000₮ ийн санхүүжилтийг олгон өвөлжөө засаж сэлбэн 10 толгой эм ямаа худалдан авч өглөө.

Нийгмийн даатгал: Төсвийн байгууллага болон аж ахуй нэгжүүдээс НДШ-д 10500.0 мянган төгрөгийг тооцож нийгмийн даатгалын санд оруулсан. Мөн төсвийн байгууллага болон аж ахуй нэгжүүдээс 9-р сарын НДШ-ийн тайланг гаргуулан өр авлагыг тооцож нийгмийн даатгалын санд оруулж ажиллалаа.

НДШ-ийн сайн дурын даатгалд 20 иргэний 845.0 мянган төгрөг, ЭМД-д 15 иргэний 120,6 мянган төгрөгийг тус тус нийгмийн даатгалын санд оруулсан. Аймгаас 44100.0 сая төгрөгний санхүүжилтийг авч тэтгэвэр тэтгэмжийг хугацаанд нь олгосон.

- Ө/н-ны тэтгэвэрт-198 иргэний 40987,6 мян төг
- Т/а-ны тэтгэвэрт- 18 иргэний 2859,3 мян төг
- Т/д- ийн тэтгэвэрт-44 иргэний 6810,0
- Цэргийн тэтгэвэрт-3 иргэний 1290,1 мянган төгрөгийг тавьж олголоо.

Нөхөн даатгалын ажлын хүрээнд сумын хэмжээнд нийт 401 иргэний өргөдөлийг хүлээн авч жагсаалтыг үйлдэн аймгийн нийгмийн даатгалын хэлтэст хүргүүлсэн. явуулав.

Нийгмийн бодлого хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар:

Тус суманд төмс хүнсний ногоо, хүлэмжний аж ахуйн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг “Мөнхцагаанханд” хоршоо нь 2013 онд Сэлэнгэ аймгийн Ерөө сумын 8 хоршоотой нэгдэн “Баян сэлэнгэ өгөөж” дундын хоршоо байгуулан үйл ажиллагаагаа өргөжүүллээ. 2013 оны 9 сард хоршооныхоо үйл ажиллагааг сум орон нутгийн ард иргэдэд сурталчлан ургацынхаа дээжээр “Хүлэмжний ногоо” үзэсгэлэн худалдаа зохион байгуулж хүнсний ногоогоор 20 гаруй нэр төрлийн бүтээгдэхүүн гаргаж худалдаалсан. Тус үзэсгэлэнг зохион байгуулахад сумын ЗДТГ, ИТХ, Адра олон улсын байгууллага дэмжлэг үзүүлсэн байна.

Тайлант сарын хугацаанд хөдөлмөр эрхлэлтийн албанд бүртгэлтэй иргэдээс газар тариалангийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг “Тэгш буудай” ХХК түр ажлын байранд-2 иргэн, байнгын ажлын байранд сумын ЭМТ-ийн багийн эмчээр 1 иргэн, ЕБС-д сонгон шалгаруулалтаар сургалтын менежер 1, Түүх нийгмийн ухааны багш 1, бага ангийн багш-1 тус тус зуучлагдан ажиллаж байна.

Төсөв санхүү: Тайлант сарын байдлаар орон нутгийн татварын орлого оны эхнээс төлөвлөгөө 30520,0 мянган төгрөг, гүйцэтгэл 29565,7 мянган төгрөг, биелэлт 96,8% 2013 оны 09-р сарын 20-ний байдлаар төлөвлөгөө 5428,0 мянган төгрөг, гүйцэтгэл 2662,7 мянган төгрөг, биелэлт 49,0% байна. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалт санхүүжилтийн төлөвлөгөө 154615,6 мянган төгрөг, гүйцэтгэл 106733,6 мянган төгрөг, 63% биелэлттэй байна.

Төсвийн байгууллагуудын ажлын талаар:

Эрүүл мэндийн төв: Њòì ùí òĵí àì ä ýĊĵĕ ì ýí äèéí òòñèàì æ ĵèè÷èèāýā òĵāýí ø óóĊòàè æèā òĵĊòýúì æòýé òĵĊāýō, ° â÷í ° ñ óĊüä÷èèàì ñýĊæèéýō, àĊà èĊāýāýä ýĊĵĕ ì ýí äèéí àí èì àñĊì è ì èā ò ñóĊæèò ñóĊòàè÷èèāā ñàéæĊóóèæ àæèèàæààéí à.

Нэг. Удирдлага зохион байгуулалт

Эрүүл мэндийн сайдын 2012 оны 274 тоот тушаал дахь “Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний алдаа, зөрчлийг бүртгэх, мэдээлэх” зааврын дагуу үзлэг хийж 3 алдаа зөрчлийг илрүүлэн бүртгэж Эрүүл мэндийн газрын Эмнэлгийн тусламжийн хэлтэст мэдээлсэн. Илэрсэн алдаа зөрчлийг цаашил анхааран хяналт тавьж ажиллаж байна.

Хоёр. Хүний нөөцийн удирдлага

Гурав. Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ

ЭМШУИС-ийн Нүдний тэнхимийн эрхлэгч, Анагаах ухааны Доктор, Профессор Уранчимэг эмч Бэлэндалай багт нэг өдөр ажиллаж зорилтот бүлгийн 50 иргэнд нүдний үнэ төлбөргүй үзлэг хийв.

Эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ: Нийт үзлэг 154 Үүнээс:

-Амбулаторийн үзлэг 67

-Урьдчилан сэргийлэх үзлэг 33

-Гэрийн идэвхитэй эргэлт 21

Нийт дуудлага 25. Үүнээс:

*Алсын дуудлага- 11

* Ойрын дуудлага -14

Жирэмсний хяналтад одоо байгаа 32 эх, шинээр жирэмсний хяналтанд орсон 7, эхний 3 сартайд 100%-тай жирэмсний үеийн болон төрөлтийн хүндрэлгүй 100% дээд шатны эмнэлэгт 3 эх эсэн мэнд амаржсан.

Ахмад настан 45, 0-5 насны 62 хүүхдийг гэрийн эргэлт хяналтанд хамруулж, товлолт вакцинд 100% хамруулсан.

Малчдын явуулын амбулатори сард 1 удаа эргэлт хяналт хийж, 26 иргэнийг эрүүл мэндийн үзлэг шинжилгээнд хамруулж, зөвлөгөө өгч ажилласан. Эмийн бус эмчилгээгээр 10 иргэн үйлчлүүлсэн байна.

4 төрлийн шинжилгээ хийгдсэн байна. Цусны ерөнхий шинжилгээ-15, шээсний ерөнхий шинжилгээ-18 , цагаан хорхой илрүүлэх шинжилгээ- 60 , цусны бүлэг тодорхойлох шинжилгээ-5 байна.

ЕБС:Стандарт хангалт, сургалтын чанарыг ахиулах талаар:

2013-2014 оны хичээлийн жилд нийт 263 суралцагч, 35 багш, ажилчидтай сургуулийн үйл ажиллагааг стандартын дагуу хэвийн явуулж байна. 1-р ангид 28 суралцагч элсэн орсон. Бага ангийн суралцагчид 100% сурах бичгээр хангагдсан. Мэргэжлийн бүх багш нар 1-11-р ангийн 1-р улирлын хичээлийн төлөвлөгөөг боловсруулж, төлөвлөгөөний дагуу хичээл сургалтаа явуулж байна.

Аймаг сумын Засаг даргын 2012-2016 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан сургалтын стандарт хангалтыг хангуулах зорилтын хүрээнд 1-11-р ангийн сурагчдаас мэргэжлийн хичээлүүдээр түвшин тогтоох шалгалт авч, үр дүнг тооцон ажиллаж байна.

Багш нар сурагч нэг бүрийн хөгжлийг дэмжих, хөгжүүлэх зорилгоор сурагчдын түвшин, нас сэтгэхүйн онцлогт тохируулан жишиг даалгавар, ТӨМ , тест боловсруулсан байна. Үүнд:

Сургуулийн мэдээлэл зүйн кабинетад аймгийн засаг даргын хөрөнгө оруулалтаар 20 ш компьютертэй болж, сурагчдын сурч боловсрох орчин бүрдэн сургалтын үйл ажиллагаа явагдаж байна.

Сэлэнгэ аймгийн засаг даргын захирамжийн дагуу Нийгмийн ажилтан Б. Ганчимэг, Сургалтын менежер Г. Солонго нар 9-р сарын 17нд ахлах ангийн 56 суралцагчдын дунд СУРАГЧАА СОНСЪЁ нээлттэй хэлэлцүүлэг явуулан суралцагчдын санаа бодлыг сонссон.

Гэгээрэл төвийн “Ном” хөтөлбөрийн хүрээнд Боловсролын Газраас зохион байгуулагдсан төсөл шалгаруулах уралдаанд “Би ном унших дуртай” төслийг бичиж 50000 төгрөгийн төсөл авч АББ-ын Гэгээрэл төвийн номын санг баяжуулах боломжийг бүрдүүллээ. Мөн сургуулийн

түүхт 60 жилийн ойг угтсан ажилд Гэгээрэл төвд О.Болд, Ч.Эрдэнэчимэг нарын гэр бүлээс 1000000 төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийгдэж, зургийн аппарат, 29 инчийн LCD телевизер Samsung 3050- принтер зэрэг сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг хандивласнаар сургалтын таатай орчин бүрдсэн төдийгүй 1982 оны төгсөгчдийн 108000 төгрөгийн тусламжтайгаар сургалтын танхимд хөшиг, толь, өлгүүр, хогийн шүүр, хөшиг тогтоогч, 10 литр будаг зэрэг материалуудыг авч Гэгээрэл төвийн сургалтын танхимын сурах таатай нээлттэй орчинг бий болголоо.

СӨБ:

Орхон 12-р цэцэрлэг нь 2013 оны 09-р сарын 01-нээс 20-нийг хүртэлх хугацаанд Бэлтгэл бүлэг – 30, дунд бүлэг -26, бага бүлэг -22 нийт 78 хүүхэд хүлээн авч үйл ажиллагаагаа явуулж байна. 2013 оны 08-р сарын 20-ноос 09-р сарын 20-ний хугацаанд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ.

- Бэлэндалай багийн цэцэрлэгт 08-р сарын 30-н хүртэл 13 хүүхэд хүлээн авч сургалтын үйл ажиллагаа явууллаа.
- Сэлэнгэ аймгийн БСГазраас 2013 оны 08-р сарын 28-нд Сайхан суманд зохион явуулсан “ Хүүхэд нэг бүрийн хөгжил – Боловсролын чанар “ сэдэвт нэг өдрийн сургалтанд эрхлэгч З.Туяацэцэг, багш Д.Оюундалай, Д.Үржинням, Г.Үүрийнцолмон нар хамрагдав.

Соёлын төв: Соёлын төвөөс сумын нийт иргэдийн чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх, соёлын үйлчилгээг хүртээмжтэй, чанартай хүргэж төр засгийн бодлого шийдвэр, хууль тогтоомж, үндэсний хөтөлбөрүүдийг сурталчлан хэрэгжүүлэх, хүүхэд залуучуудын авьяас билгийг нээн илрүүлж хөгжүүлэхэд зорилгыг хэрэгжүүлж ажиллалаа.

Номын сан нь уншигчдад ном хэвлэл, мэдээ мэдээллийг өдөр тутам тогтмол хүргэж үйлчилснээр 25 уншигч, 223 ирэгсэд буюу нийт 248 уншигчдад 436 ном хэвлэлийг уншлагын танхим болон гэрээр олгож үйлчиллээ.

Номын санд өөрийн биеэр ирж үйлчлүүлэх боломжгүй хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, өндөр настан, эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлж буй 2 хүүхэд, 5 -н насанд хүрэгчдэд зөөврийн номын сангаар үйлчилж 32 ном, хэвлэл олголоо. Мөн хөдөөгийн багийн иргэдэд ном хэвлэлээр үйлчлэх ажлыг идэвхтэн уншигч Д.Дарьсүрэнтэй хамтран зохион явуулснаар 20 гаруй номтой зөөврийн номын санг Бэлэндалай, 42-р хэсгүүдэд ажиллуулж 13 уншигчдад 18 ном гэрээр олгоод байна.

Соёл хүмүүжлийн ажлын талаар:

Хүүхэд багачуудын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх, өөрийгөө хөгжүүлж мэдлэг чадвараа дээшлүүлэх, сэтгэхүйгээ хөгжүүлэх нөхцөл боломжийг бүрдүүлэн ажилласнаар англи хэлний цахим сургалтанд 8 хүүхэд, шатраар 5 хүүхэд тус тус бие даан суралцсан байна.

“Шинэ номын үзэсгэлэн”-г 2 удаа шинэчлэн гаргаж , мэдээллийн самбар ажиллуулснаар 248 уншигчдад мэдээлэл хүргэлээ. Намрын улирал эхэлж иргэд тариа, ногоогоо хурааж байгаатай уялдуулан жимс жимсгэнэ, төмс хүнсний ногоогоо хадгалах, боловсруулах талаарх ном , хэвлэлээр “Алтан намар-Арвин ургац ” сэдэвчилсэн үзэсгэлэн гаргаж , уншигчдад хэрэгцээтэй ном хэвлэл, мэдээ мэдээллийг гэрээр олгох, хуулбарлан хүргэх ажлын зохион байгуулан ажилласнаар 6-н уншигчдад 15 хэвлэлийн хуудас бүхий мэдээлэл олголоо.

Бага ангийн сурагчдыг номтой нөхөрлүүлэх, ном унших сонирхлыг төрүүлэх зорилгоор “ Үнсгэлжин” , “ Цасан охин ба 7-н одой” зэрэг үлгэрээр чанга уншлага хийж ,үлгэрийн ярилцлага зохион явуулав. Мөн бага ангийн сурагчдын хичээлээс гадуур унших номын жагсаалт, залуу хүн бүрийн заавал унших номын жагсаалт зэргийг гаргаж мэдээллийн самбарт тавьж сурталчилж байна.

6.Орхонтуул сум:

Энэ онд орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэх ажлууд батлагдсан төлөвлөгөөний дагуу хийгдэж байгаа бөгөөд тус суманд ундны усны нийт 6 худаг гаргахаас одоогийн байдлаар Шар-Ус 1-р баг Рашаант тосгоны төвд 1, Баянцогт 2-р багийн төвд 2 худаг гаргасан ба малчдад зориулан шинээр 2 худаг гаргах юм.Мөн ОНХ сангийн хөрөнгөөр Рашаант тосгонд Эрүүл мэндийн төвийн халаалтын тогоо суурьлуулах ажил хийгдэж төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа ажил үйлчилгээг зохион байгуулах, хяналт тавих, ажлын гүйцэтгэлийг хүлээж авах ажлын хэсэг шалган хүлээж авлаа. ОНХ сангийн хөрөнгөөр Рашаант тосгонд Ахуйн үйлчилгээ төсөл хэрэгжиж барилгын ажил эхлээд байна.

Сэлэнгэ аймгийн Хөдөлмөрийн хэлтсийн санхүүжилтээр Нийтийг хамарсан ажлын хүрээнд 4140,0 сая төгрөгийн өртөг бүхий зам засварын ажил хийгдэж дууслаа. Энэхүү зам засварын ажилд ажил хөдөлмөр эрхэлдэггүй сумын Хөдөлмөр эрхлэлтийн албанд ажил идэвхтэй хайгчийн бүртгэлд бүртгэлтэй 30 хүнийг өдрийн 9900 төгрөгөөр 14 хоног ажиллуулсан байна.

Сумын Засаг даргын өвөлжилтийн бэлтгэл хангуулах захирамжийн дагуу өөр аймаг сумдаас ирж зусаж, намаржиж буй айл өрхүүдэд татвар төлбөр тооцоо барагдуулах, хадлан бэлтгэл, тариа хураалтын байдалд хяналт тавих зорилгоор татварын улсын байцаагч, ХААН тасгийн дарга, хэвлэл мэдээллийн ажилтантай хамтран хяналт шалгалт хийж сумын өвсний фонд бэлтгэлийн ажилд хяналт тавьж хадлан бэлтгэж буй иргэн аж ахуйн нэгжээс тус бүр 50 боодол өвс бэлтгүүлэн сумын фондод одоогоор 750 тонн өвсний нөөц бүрдүүлээд байна.

Энэ сард иргэдээс нийт 7 өргөдөл, хүсэлт хүлээн авсан бөгөөд үүнээс сургалтын төлбөрийн дэмжлэг хүссэн-2, ажил хүссэн-2, мал бүхий иргэний шилжин суурьших, бэлчээр нутгийн маргаан шийдвэрлүүлэхталаар хүсэлт-2,сумын Эрүүл мэндийн төвийн их эмчийн байрны түрээсийн дэмжлэг туслалцаа хүссэн-1 өргөдөл тус тус ирсэн байна. Иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл хүсэлтийг тухай бүр сумын Засаг даргын Зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлүүлж хариуг эзэнд нь бичгээр хүргүүлж байна.

Сумын Засаг даргын 2013-2016 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах зорилтын хүрээнд сумын ИТХТ-н 2013 оны 20 тоот тогтоолоор батлагдсан “Шинэ төрсөн хүүхэд, эхчүүдэд хүндэтгэл үзүүлэх журам”-ыг тогтмолжуулан 25 хүүхдэд батламж, гарын бэлэг өгөх ажлыг зохион байгуулаад байна.

Тайлант сард сумын хэмжээнд шинээр төрөлт 10 бүртгэгдсэнээс эр-5, эм-5 хүүхэд байна. Гэрлэлт 2, үрчлэлт-4, нас баралт-1, эцэг тогтоолт-1 бүртгэгдсэн байна. Иргэдийн шилжилт хөдөлгөөнийг тухай бүр хийж шилжиж ирсэн иргэн-11, шилжиж явсан-12 иргэн байна. Малчин өрхийг жижиг дунд үйлдвэр эрхлэгчээр 41 иргэнийг бүртгэж Улсын бүртгэлийн хэлтэст хүргүүлэн гэрчилгээжүүлэх ажлыг хийгээд байна.

1997-2011 онд төрсөн төрөлтийн бүртгэл нь үндсэн мэдээллийн санд ороогүй зөрчилтэй 5 хүүхдийн зөрчлийг арилгаж нөхөн бүртгэл хийлээ.

Энэ сард нийгмийн даатгалын сайн дурын даатгалд шинээр 2 хүн, эрүүл мэндийн даатгалд-17 хүнийг хамруулж дэвтэрт нь баталгаажуулалт хийсэн. Мөн тэтгэвэр тэтгэмжийг хугацаанд тавьж олгосон бөгөөд өндөр насны тэтгэвэрт-280 хүнд-56847.8 төгрөг, тахир дутуугийн тэтгэвэрт-95 хүнд-14931.8 тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэрт 20 хүнд -3207.0 мянтөгрөгийг тус тус тавьж олгосон. Шинээр өндөр насны тэтгэвэрт 2 хүн, тахир дутуугийн тэтгэвэрт-2 хүний материалыг хүлээн авч хэлтэсрүү тогтоолгохоор явууллаа. Нийгмийн даатгалын ажилласан жил, тэтгэврийн даатгалыг нөхөн тооцох хуулийн дагуу 5 иргэн бичиг баримтаа бүрдүүлэн өгөөд байна.

Нийгмийн халамжийн чиглэлээр 48 эх жирэмсэн амаржсаны тэтгэмжид, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тэтгэвэрт 52 иргэн, тэжээгчээ алдсаны тэтгэмжид 9 хүүхэд, байнгын асаргааны тэтгэмжид 18 ахмад, байнгын асаргаатай 6 хүүхэд, хөгжлийн бэрхшээлтэй 1 хүүхдэд тэргэнцэрийн хөнгөлөлт, рашаан сувилал амралтанд 4 ахмад настан, шүдний хөнгөлөлтөнд 2 ахмад настан, ихэр хүүхдийн тэтгэмжид 6 хүүхэд тус тус хамрагдсан байна. Мөн гэр асрамж үйлчилгээнд хамрагдах 10 ахмад настанг сонгон авч, ажил гүйцэтгэгч иргэнээр О. Цогзолмааг сонгон авч гэрээ төсөл дэмжигдэж, төслийн ахлагч Д. Мөнхбаатар, НХҮХэлтэсийн дарга нар гэрээ байгуулж, төслийн санхүүжилт гарахад бэлэн болоод байна.

Сумын Засаг даргын А\ захирамж-3, Б\ захирамж-1, ЗДТГ-н даргын Б\ тушаал-1 гарсан байна. Ирсэн бичиг-45 үүнээс хугацаа хоцорч ирсэн-2, явсан бичиг-14 байна.

Нийгмийн бодлогын чиглэлээр:

Сэлэнгэ аймгийн Хөдөлмөрийн хэлтсээс Ажил олгогчийн бүртгэлийн дэлгэрэнгүй судалгааг авахтай холбогдуулан Рашаант тосгоны хэмжээнд нийт 52 ААНБайгууллага, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч үйл ажиллагаа явуулж, нийт 326-н иргэд байнгын болон түр ажлын байраар хангагдан ажиллаж байна. Үүнээс байнгын ажилтан 234, улирлын ажилтан- 56, гэрээт ажилтан-9, түр ажилтан-27 иргэн бүртгэж цахим хэлбэрээр явууллаа. Рашаант тосгоны хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа нийт 6-н Нөхөрлөл, хоршоо, ахуй үйлчилгээний судалгааг гаргаж хөдөлмөрийн хэлтэст хүргүүлж ажиллалаа.

Боловсролын талаар:

2013-2014 оны хичээлийн шинэ жилд ЕБ 1-р сургууль нь 1-р ангид 26, нийт 1-11-р ангид 274, 2-р сургууль нь шинээр 1-р ангид элссэн 31 суралцагч нийт 1-11-р ангийн 288 суралцагчтайгаар сургалт хүмүүжлийн үйл ажиллагаа хэвийн явагдаж байна. Энэ хичээлийн жилд Хүүхэд нэг бүрийг өөрийн гэсэн чадвартай, ном унших хүсэлтэй, амьдралын зөв дадал хэвшилтэй болгон төлөвшүүлэх зорилт тавин ажиллаж байна.

Эрүүл мэндийн талаар:

Тайлант сард 2 эмнэлэгийн хэмжээнд нийт 841 үзлэг хийгдснээс урьдчилан сэргийлэх үзлэг-148, амбулаторийн үзлэг-499, идэвхтэй хяналтын үзлэг- 30, гэрийн эргэлт-118, дуудлага -46, үүнээс алсын дуудлага 23 байна. Мөн 14 хүн хэвтэн эмчлүүлж 105 ор хоног ашигласан байна

Õᠵᠢ ᠶᠢ ᠢ ᠶᠡᠶᠠᠳᠤ ᠶᠢ ᠶ ᠨᠠᠳᠠ:

- ᠶᠢ ᠢ ᠶᠡᠶᠠᠳᠤ ᠣᠶᠠᠳᠣᠶᠠᠶᠢ ÷ᠡ ᠵᠵᠡᠨᠶᠢ -24
- ᠣᠷ ᠳᠨᠦ ᠢ ᠶᠣ-1
- ᠠᠶᠶᠠ ᠶᠣ ᠠᠳᠡᠠᠡᠭᠢ ᠶᠢ ᠢ ᠶᠡᠶᠠᠳᠤ ᠡᠡᠶᠶᠠᠨᠶᠢ -23
- ᠢ ᠠᠨ ᠠᠠᠳᠠᠡᠳᠤ-2
- ᠣᠠᠡᠠᠠᠠᠳᠣ ᠶᠣ ᠠᠳᠤ-0
- ᠢ ᠡᠡᠣ ᠶᠡᠳᠣᠶᠢ ᠨᠶᠢ ᠶᠣ-54
- ᠢ ᠡᠡᠣ ᠵᠴᠡᠶᠠ-253
- ᠣᠵᠳᠠᠶᠢ ᠣᠣᠨᠡᠠᠢ ᠶᠡᠡᠢ ᠠᠣᠣᠠᠡᠠᠶᠠ-95

*ᠢ ᠶᠡᠶᠡᠳᠣᠶᠡ ᠣᠠᠡᠶᠠᠢ ᠤ ᠦ ᠠᠦ ᠳᠦᠰᠦᠳᠦ ᠠᠶᠢᠮᠵᠢᠨ ᠨᠡᠭᠳᠰᠢᠨ ᠡᠮᠨᠢᠯᠭᠢᠨ ᠢ ᠠᠳᠡᠡᠢ ᠢ ᠶᠳᠠᠶᠠᠶᠡᠡᠢ ᠶᠢ ÷ ᠢ ᠠᠳ ᠢᠷᠵᠢ ᠢ ᠡᠡᠣ 215 ᠣᠵᠢ ᠳ ᠴᠢᠯᠭᠢ ᠬᠢᠶᠰᠢᠨ.

ᠨᠣᠢ ᠦ ᠶᠡᠶᠠᠳᠤ ᠨᠠᠢ ᠶᠡᠡᠢ ᠦ ᠣᠨ ᠡ ᠨᠢ ᠢ ᠶᠢ ᠶ ᠶᠡᠶᠠᠳᠣᠶᠠ ᠠᠵᠣᠡᠡ ᠢ ᠳᠢ ᠢ ᠣᠢ ᠢ ᠤ ᠠᠣᠨ ᠴᠦ ᠠᠡᠡᠢ ᠣᠳᠠᠡᠠᠠᠢ 2012.09.11-ᠢ ᠡᠡ ᠦ ᠠᠦ ᠳᠦ ᠣᠳᠠᠡᠠᠢ 2 ᠦ ᠣᠨ ᠡ ᠡᠳᠨᠶᠢ ᠶᠶᠢ 3-ᠳᠦ ᠠᠠᠶᠡᠡᠢ ᠡᠳᠠᠶᠢ x.ᠠᠠᠶᠣᠳᠨᠠᠡᠣᠠ ᠤ ᠦ ᠣᠨ ᠡ ᠠᠶᠢ ᠶᠡᠶᠠᠶᠢ 8.0 ᠨᠠᠶᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠶᠡᠡᠢ ᠴᠣᠶᠡ ᠢ ᠡᠶᠢ ᠨᠢ ᠢ .

ᠠᠵᠣᠳᠠᠶᠡᠣᠶᠡ ᠠᠶᠡᠶᠠᠶᠡᠶᠡᠶᠡ ᠠᠵᠣᠳᠠᠶᠡᠠ ᠶᠡᠢ ᠶᠣᠳᠦ 1 ᠡᠳᠠᠶᠢ ᠢ ᠶᠢ ᠶᠡᠶᠠᠳᠣᠶᠠᠶᠢ ᠠᠠ 3 ᠡᠳᠠᠶᠢ ᠡᠡᠠ ᠶᠡᠢ ᠶᠣᠳᠦ ᠶᠡᠳᠨᠠᠢ ᠠᠶᠡᠭᠢ ᠠᠠᠡᠳᠠᠢ ᠠ ᠴᠣᠣᠶᠡᠡᠶᠢ ᠢ ᠡᠡᠣ ᠨᠣᠢ ᠤᠢ ᠣᠶᠢ ᠶᠡᠶᠢ ᠠ ᠠᠵᠣᠳᠠᠶᠡᠣᠶᠡ ᠠᠶᠡᠶᠠᠶᠡᠶᠡᠶᠡ 19 ᠠᠢ ᠡᠨᠢ ᠢ ᠠᠠᠡᠢ ᠠ .

ᠡᠳᠠᠶᠢ ᠡᠡ 8 ᠦ ᠳᠡᠡᠢ ᠠᠵᠣᠳᠠᠶᠡ ᠳᠡᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ ᠶᠶᠢ:

- ᠶᠡᠢ ᠶᠣ ᠦ ᠣᠨ ᠦ ᠢ -22 ᠶᠳᠦ-11 ᠶᠢ -11
- ᠠᠵᠣᠳᠠᠶᠠᠶᠢ ᠶᠣᠳᠦ ᠠᠵᠡ-9
- ᠶᠣᠶᠠᠣᠢ ᠶᠢ ᠢ ᠡᠣ-4
- ᠢ ᠠᠢ ᠠᠢ ᠶᠣ ᠦ ᠣᠳᠦᠶᠡᠣ ᠡᠣ-1
- ᠢ ᠠᠨ ᠠᠠᠳᠨᠠᠢ -1
- ᠣᠠᠠᠣᠳᠦ-11 ᠢ ᠦ ᠣᠢ ᠠᠡᠶᠡᠣᠣ-1
- ᠠᠡᠢ ᠠᠠᠣᠢ ᠣᠢ ᠢ ᠨ ᠠᠵᠣᠳᠦ ᠢ ᠦ ᠣᠢ ᠶᠡᠡᠶᠡᠶᠡ ᠶᠠᠨᠠᠢ -20
- ᠠᠡᠢ ᠠᠠᠣᠢ ᠣᠢ ᠠ ᠠᠵᠣᠳᠦ ᠢ ᠦ ᠣᠢ ᠶᠡᠡᠶᠡᠶᠡ ᠡᠳᠨᠶᠢ -27
- ᠠᠡᠢ ᠠᠠᠣᠢ ᠣᠢ ᠣᠢ ᠳᠦ ᠠᠵᠣᠳᠦ ᠶᠡᠡᠶᠡᠶᠡ -11
- ᠡᠳᠠᠶᠢ ᠡᠡ ᠣᠠᠣᠡᠢ ᠵᠢ ᠶᠢ ᠡᠶᠣ-8 ᠡᠳᠠᠶᠢ ᠠ ᠢ ᠡᠶᠢ ᠨᠢ ᠢ ᠠᠠᠡᠢ ᠠ .

ᠨᠣᠢ ᠤᠢ ᠢ ᠠᠡᠶᠡᠢ ᠦ ᠳᠦᠡᠡᠠ ᠶᠡᠶᠡᠶᠡ ᠠᠣᠢ ᠠ ᠵᠡᠡᠠᠠᠶᠣᠳᠦ ᠶᠣᠳᠣᠶᠠᠶᠡᠶᠡ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠦ ᠠᠵᠣᠳᠠᠶᠣ ᠠᠶᠡᠭᠢ ᠠ ᠨᠣᠢ ᠠᠢ ᠠ ᠴᠢ ᠣᠡᠢ ᠢ ᠠᠠᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ ᠡᠡᠣ 163 ᠢ ᠠᠡᠶᠡᠢ ᠦ ᠳᠦᠡᠡᠠ ᠠᠵᠣᠳᠠᠶᠠᠶᠡ ᠠᠠᠡᠢ ᠠ .

ᠣᠶᠣᠶᠠᠳᠡᠡᠢ ᠠᠠᠠᠣᠶᠡᠶᠡᠢ ᠨᠠᠢ ᠶᠡᠶᠡᠢ:

- 282 ᠦ ᠢ ᠠᠦ ᠳᠦ ᠢ ᠠᠨᠣᠠᠢ ᠠ 408391.3 ᠢ ᠶᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠠ
- 165 ᠠᠠᠣᠡᠳᠦ ᠠᠣᠣᠣ ᠡᠳᠠᠶᠢ ᠠ 162267.1 ᠢ ᠶᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠠ
- 83 ᠣᠶᠶᠠᠶᠠᠶᠠᠶᠢ ᠠᠡᠶᠠᠨᠠᠢ ᠡᠳᠠᠶᠢ ᠠ 79741.5 ᠢ ᠶᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠠ
- 3 ᠣᠶᠳᠠᠶᠡᠢ ᠦ ᠢ ᠠᠦ ᠳᠦ ᠢ ᠠᠨᠣᠠᠢ ᠠ 1303.3 ᠢ ᠶᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠠ

ᠠᠵᠠᠶᠢ 533 ᠠᠠᠠᠣᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ 651703.2 ᠢ ᠶᠢ ᠶᠡᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ ᠢ ᠡᠶᠢ ᠡᠢ ᠢ .

-ᠢ ᠢ ᠣᠠᠠᠣᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠢ ᠨᠠᠢ ᠶᠡᠶᠡᠢ ᠠᠣᠣᠣᠣ 2 ᠠᠠᠠᠣᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ 3830.7 ᠢ ᠶᠢ ᠶᠡᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ ᠢ ᠡᠶᠢ ᠨᠢ ᠢ ᠠᠠᠡᠢ ᠠ .

ᠣᠶᠣᠶᠢ ᠶᠡᠶᠡᠢ ᠠᠠᠠᠣᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ 73 ᠠᠠᠠᠣᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ ᠣᠠᠠ ᠣᠶᠣᠶᠢ ᠶᠡᠶᠡᠢ ᠠ 7210.5 ᠢ ᠶᠢ ᠶᠡᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠠ 31 ᠠᠠᠠᠣᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ ᠶᠡᠳᠣᠶᠢ ᠨᠶᠢ ᠠᠢ ᠠᠳᠠᠨᠠᠢ ᠤ ᠣᠶᠣᠶᠢ ᠶᠡᠶᠡᠢ ᠠ 25654.3 ᠢ ᠶᠢ ᠶᠡᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠠ ᠨᠠᠨ ᠠᠠᠳᠨᠠᠢ 22 ᠠᠠᠠᠣᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡᠶᠡ 6600,0 ᠢ ᠶᠢ ᠶᠡᠢ ᠦ ᠣᠳᠦ ᠶᠡᠶᠡᠢ ᠢ ᠳᠦ ᠣᠣᠡᠭᠢ ᠣᠶᠣᠶᠢ ᠶᠡᠣᠨ ᠣᠨᠢ ᠢ ᠡᠶᠢ ᠨᠢ ᠢ .

2. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн дагуу суманд хөдөлмөрийн маргаан зохицуулах ажлын хэсгийг төрийн захиргааны 3, ажил олгогч 3, үйлдвэрчний эвлэлийн 3 хүний нийт 9 гишүүний бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулав.
3. Хушаат суманд хийгдэж буй шинэ санаачлага, бүтээн байгуулалтын ажлын талаар 36 зураг бүхий бичмэл тайланг аймагт хүргүүлэв.
4. Энэ сард 7 хүүхэд төрж бүртгэгдсэн ба нас барсан 1, овог нэр өөрчлөлт 2, эцэг тогтоолт 2, гэрлэлт 4 байна.
5. Шилжин явсан иргэн 18 ба үүнээс дагаж шилжин явсан 3 хүүхэд байна. Шилжин ирсэн 11 иргэн байна. Биеийн давхцахгүй өгөгдлийн бүртгэлд 5 иргэн хамрагдаж цахим үнэмлэх 10 иргэн дахин авлаа.
6. 9-р сард төлөвлөгдсөн нийт татвар 14145,7 сая төгрөг орохоос 19974,8 сая төгрөг орсон ба ААНОАТ 11398,0 төгрөг, НӨАТ 5152,0 төгрөг, газар 2304,0 төгрөг, ХАОАТ 1120,8 төгрөг орсон байна. 1-9 сарын байдлаар 116135,3 мян.төгрөгийн татварын орлого орохоос 136721,9 мян.төгрөг орж орлогын төлөвлөгөө 117,7%-иар биелээд байна

Хоёр. Нийгмийн бодлогын талаар

1. 2013-2014 оны хичээлийн шинэ жилийн бэлтгэлийг сайн хангасан бөгөөд нийт 215 сурагч үүнээс өдрийн ангид 198% ДХ-ийн ангид 17, суралцагч 9 бүлэгт хамрагдан 14 мэргэжлийн багш, үйлчилгээний ажилтан 17, удирдах ажилтан 3 ажиллаж эхэллээ.
2. Сургуулийн дотуур байр, хичээлийн байранд цахилгааны хийгдэж дууслаа.
3. Сурах бичгийн түрээсийн тогтолцоо буву эргэлтийн сангийн төсөлд хамрагдан манай сургуулийн сурагчид 100% сурах бичгээр хангагдан сурагчдын сурах боломжийг хангаад байна.
4. Дүрэмт хувцасны захиалгыг өгсөн ба одоогоор 1-р ангийн сурагчид хангагдаад байна.
5. Сурагчдын өөрөө удирдах бүлгэм байгуулсан ба үүнд “Эрүүл мэнд” “Байгаль орчин” “Ангийн дарга нарын бүлгэм” “Мэтгэлцээн” “Өсвөрийн цагдаа” гэсэн 5 бүлгэм байгуулан ажиллаж байна.
6. Сургуулийн хэмжээнд хэрэгжүүлж буй 9 төрлийн хөтөлбөрийг хариуцах эздийг шинэчлэн тогтоож “Монгол хэл” “Англи хэл” зэрэг үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг боловсруулан батлууллаа.
7. Монгол хэл уран зохиолын багшийн сонгон шалгаруулалт явагдаж тус сумын иргэн Б.Мөнгөнцэцэг шалгаран ажиллаж мэргэжлийн багшаар 100% хангагдан ажиллаж байна.
8. Сургуулийн өмнөх боловсролд хүүхэд авах бэлтгэл ажил, бүртгэл 8-р сарын 15-наас эхлэн явагдаж 669,0 төгрөгийн засварын ажлыг хийлээ.
9. 9-р сарын 2-нд “Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэхэд эцэг эхчүүдийн оролцоо” нээлтийн ажлыг явуулж эцэг эхтэй гурвалсан гэрээ байгуулан хүүхдээ хүлээн авлаа.
10. Энэ сард 1650 хүүхдэд сургуулийн өмнөх боловсрол олгохоос 1545 хүүхдэд СӨБ олгож 98%-ийн ирцтэй байна. Үүнээс бэлтгэл анги 525 хүүхэд авахаас 653 хүүхэв авч 124%-тай байгаа ба ахлах бэлтгэл бүлгийн хүүхдийн тоо нормоос хэтэрч бэлтгэл бүлгийн хүүхдийн хамран сургалт анги дүүргэлт 40-46 хүүхэд хүрч байна.
11. Бүлгүүдийн дунд “Цэвэр гар” “Хэний гар хамгийн гоё вэ?” сарын аяныг зарлан үйл ажиллагаа зохион байгуулж байна.

12. Энэ сард сумын ЭМТ-д 13 хүн хэвтэн эмчлүүлж үзлэгийн нийт тоо 216 үүнээс урьдчилан сэргийлэх үзлэг 85 амбулатори үзлэг 48, идэвхтэй хяналт 18, гэрийн идэвхитэй үзлэг 56 байлаа.
13. Хяналтанд байгаа жирэмсэн эх 15 байгаа ба 0-5 насны жинэлсэн хүүхдийн тоо 108, урьдчилан сэргийлэх тарилгад 26 хүүхэд, артерийн гипертензи эрт илрүүлэг үзлэгт 4, чихрийн шижин эрт илрүүлэг үзлэгт 8 хүнийг хамрууллаа.
14. Сумын Соёлын төвийн засварын ажлыг хийж дуусгалаа. Мандал сумын “Мөнгөн хараа” чуулгын тоглолтыг сумын иргэдэд үзүүллээ.
15. Соёлын ажилтны өдөрт зориулан урлагийн тоглолт бэлтгэн шинээр” Баярбаатарын дэглэлт “Сүүтэй бурхан” бүжгийг дугуйлангийн сурагчдад зааж сургалаа. Мөн 1-р ангийн сурагчдыг бүжгийн дугуйланд бүртгэн хичээллүүлж байна.
16. Соёлын төвийн номын сан нь энэ сард 168 хүнд ном хэвлэлээр үйлчилсэн ба шинэ номын үзэсгэлэн гарган ажиллаж байна.
17. Орон нутаг судлах танхимаар нийт 105 хүндүйлчилж музейн үзмэрийг нэмэгдүүлэн соёлын биет болон биет бус өвийн судалгааг гарган ард иргэдэд сурталчлан ажиллаж байна. Иргэдийн гар урлалын бүтээлээр үзэсгэлэн гаргаж аймгийн үзэсгэлэнд оролцуулах бэлтгэл ажлыг хийж байна.
18. Нийгмийн даатгал, Эрүүл мэндийн даатгал, Ажилласан жил тэтгэвэрийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн тооцох тухай хуулиудыг 1-9 сард нийт 496 хүнд сурталчлан нэрийн дансанд шилжин ирсэн иргэдийг бүрэн хамруулан ажиллаж гарын авлагыг 315 хүнд тараан ажиллаж байна.
19. Нийгмийн даатгалын сайн дурын даатгалд 137 хүний 11616,0 мян.төгрөгний шимтгэл оруулж ЭМД-ын сайн дурын даатгалд 298 хүний 3685,4 мян.төгрөгийн хураамж, шимтгэлийг тус тус оруулав.
20. 1960 оноос хойш төрсөн хөдөлмөр эрхлээгүй хөдөлмөрийн насны иргэдийг тэтгэвэрийн нэрийн дансанд 653 иргэн хамруулахаас 656 хүн хамруулж хамрагдалт 100,4%-тай байна.
21. Авлагатай албан байгууллага ААН-тэй төлөлтийн график гарган сар бүр үр дүнг гарган мэдээлж ажиллаж байна. 2013 оны 1-9 сард НДШ-д 121790,0 мян.төгрөгний төлөвлөснөөс 113260,7 мян.төгрөг оруулж барагдуулалт 92,9%-тай байна. Оны эхний авлагаас 1-6 сард 1180,0 мян.төгрөг барагдуулахаас 1823,0 мян.төгрөг оруулж 154,6%-тай байна. Урьд оны авлага 551,6 мян.төгрөгнөөс найдваргүй буюу шүүхийн шийдвэртэй 1 аж ахуйн нэгжийн 536,1 мян.төгрөгийг УНДЕГ газрын дэргэдэх Үндэсний зөвлөлд материалыг нь бүрдүүлж явуулсан. 1 байгууллага, 2 аж ахуйн нэгжийн 1823,9 мян.төгрөг дансанд оруулсан.
22. Ажилласан жил тэтгэвэрийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн тооцох 390 иргэний материалыг бүртгэж 349 иргэний материалыг бүрдүүлэн аймгийн НДХэлтэст хүргүүлэн 218 иргэний 23161,7 мян.төгрөгийг дансанд оруулсан.
23. “Ажилтай орлоготой Монгол хүн” хөтөлбөрийн хүрээнд 3 иргэнд нийт 6,0 сая төгрөгийн тусламж үзүүлэн 4 шинэ ажлын байр бий болгов.
24. Хөдөлмөрийн яам, Монголын Залуучуудын холбооноос хамтран хэрэгжүүлж буй “Сумын залуус “ хөтөлбөрөөр эрүүл мэнд, эдийн засаг, англи хэл, компьютерийн чиглэлээр 4 оюутан “Дөрвөн бэрх” багийг бүрдүүлэн сумын иргэдэд сургалт зохион байгуулан явуулж иргэдийн мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэхэд хувь нэмрээ орууллаа.
25. Сум хөгжүүлэх сангийн мэдээг гаргаж төлөлт дутуу 14 иргэнд мэдэгдэл өглөө. СХсангийн эргэн төлөлтөөс иргэн А.Отгонцэцэгт үхрийн аж ахуй эрхлэх

чиглэлээр 3,0 сая төгрөгийн зээл олголоо.СХсангийн зээлээр 20 ажлын байр гаргахаас 20 ажлын байр гаргаж 100% биелэлттэй байна.

26. Сумын ажилгүйдлийн сарын мэдээ гаргахад ажил идэвхитэй хайгч 32 үүнээс эмэгтэй 17 байна. Ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох зөвлөгөө мэдээллээр 50 иргэнд үйлчилсэн.

Гурав. Хөдөө аж ахуй, байгаль орчин, жижиг дунд үйлдвэрлэлийн чиглэлээр

1. Сумын Ургацын штабыг 9-р сарын 2-ноос эхлэн ажиллуулж эхэлсэн ба ургац хураалт үр тариа 3138 га-гаас 4806.0 тн, рапс ангилан хадалт 1374 га, үр тариа ангилан хадалт 1957 га, төмс 53 га-гаас 950,0 тн, хүнсний ногоо сонгино 10 га-гаас 185,0 тн, байцаа 3 га-гаас 42,0 тн, өргөст хэмх 3 га-гаас 38,0 тн, шийгуа 3 га-гаас 24,0 тн, лууван 19 га-гаас 171,0 тн, манжин 12 га-гаас 139,0 тн, улаан лооль 3 га-гаас 24,0 тн-ыг хураан авч нийтдээ 53 га-гаас 623,0 тн хүнсний ногоо хураан аваад байна.
2. Хүнсний ногооны хохирол тогтоох ажил 2 удаа, үр тарианы хохирол тооцох ажилд 4 удаа ажлын хэсэг гарган 6 акт гаргав.
3. 9-р сарын 19-нд мөндөр орж 580 га рапсын талбайн ургац бүрэн цохигдсон ба 520 га рапсын 30% цохигдсон.9-р сарын 21-нээс 22-нд шилжих шөнө нойтон цас орж 1540 га үр тарианы талбайн ургацыг цас дарж налуулж норголоо.
4. Сумын Засаг дарга, ХАА-н тасгийн дарга нар ургац хурааж байгаа компаниуд болон ногоочдоор явж ажил байдалтай танилцан сэтгэл санааны дэмжлэг үзүүллээ.
5. “Шилмэл мал-2013” улсын үзэсгэлэнд сумаас 1 үнээ, 3 өсвөр бухтай оролцож 1 үнээ маань Тэргүүн байр эзлэн амжилт үзүүллээ.
6. Сумын бог малын хээлтүүлэгчийг маллаж буй малчныд очиж хээлтүүлэгчийн үзлэг хийж зөвлөгөө өглөө
7. 9-р сард 2 нөхөрлөл, 1 аж ахуйн нэгжтэй мод бэлтгэх гэрээ хийж ажиллаж байгаа ба гэрээгээр 322м³ модны зөвшөөрөл олгож 921500 төгрөгний ойн нөөц ашигласны төлбөр, 47 иргэн түлшний эрхийн бичиг бичигдэн 260м³ мод бэлтгэж 296300 төгрөгийн нөөц ашигланы төлбөрийг орон нутгийн орлогод тус тус оруулсан байна.
8. Хуулийн дагуу 2 удаа хяналт шалгалт хийж 3 иргэн захиргааны арга хэмжээ авахуулж 24 иргэнд хууль журмын сурталчилгааг хийсэн ба санамж боловсруулан мэдээллийн самбаруудаар иргэдэд хүргэлээ.

Найм.Бусад ажлын талаар:

Онцгой байдлын газар:

Нэг. Удирдлага зохион байгуулалт, эрх зүйн баримт бичгийн хэрэгжилтийн талаар

1.2. Тайлангийн хугацаанд Газрын даргын тушаал 16, албан бичиг 33 боловсруулан Онцгой байдлын ерөнхий газар, аж ахуй нэгж, байгууллагуудад хүргүүлж, ирсэн 29 албан бичгийг бүртгэл хяналтад авч, иргэд, албан хаагчдаас ирүүлсэн 6 өргөдлийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлэсэн.

1.3 Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын 03 дугаар албан даалгаврыг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг боловсруулж Аврах, гал унтраах анги, салбарыг удирдлага зохион байгуулалтаар хангаж ажилласан.

1.4 2013 оны 10 дугаар сарын 09-11-ний өдрүүдэд Онцгой байдлын ерөнхий газар, Азийн гамшгийн бэлэн байдлын төв, НҮБХХ-тэй хамтран “Олон нийтэд түшиглэсэн гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагаа” сэдэвт сургалтын сургалт зохион байгуулах танхим болон холбогдох бусад арга хэмжээг авсан.

1.5 Аймгийн хэмжээнд үер усны аюулаас урьдчилан сэргийлэх, гэнэтийн аюулын бусад үр дагаврыг арилгахтай холбогдуулан Аймгийн Засаг даргаас 11.0 сая төгрөгийн дэмжлэг авч завь, мотор худалдан авсан.

1.6 2014 оны төсөвт тусгах анги, салбарт шаардлагатай байгаа техник, тоног төхөөрөмжийн судалгааг Онцгой байдлын ерөнхий газарт хүргүүлсэн.

1.7 Аймгийн хэмжээнд 2013 оны 03 дугаар улирлын байдлаар гол, мөрөн нуурын усны түвшин олон жилийн дунджаас давсан тул ард иргэдийг санамсар болгоомжгүйгээс гол, мөрний усанд осолдох аюулаас урьдчилан сэргийлэх ажлыг 17 сумын Засаг дарга, иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллах “Үүрэг хүргүүлэх тухай” 31/131 тоот албан бичгийг хүргүүлж хийгдсэн ажлын тайланд үнэлэлт дүгнэлт өгч ажиллаа.

1.8 2013 оны 08 дугаар сарын 26-наас 09 дүгээр сарын 12-ны өдрүүдэд Онцгой байдлын ерөнхий газраас зохион байгуулсан Пиротехникчийн сургалтад Эрэн хайх, аврах салбарын 2 аврагчийг хамруулсан.

1.9 Шинэ болон дахин сэргэж буй халдварт өвчинтэй тэмцэх сургалт 2013 оны 09 дүгээр сарын 13-ны өдөр Онцгой байдлын газар, Мал эмнэлэг үржлийн алба, Зооноз өвчин судлалын төв, Эрүүл мэндийн газар, Мэргэжлийн хяналтын газрын албан хаагчдыг хамруулж оролцсон.

1.10 Онцгой байдлын ерөнхий газар, “Нанопланет” ХХК-тай хамтарсан ой, хээрийн болон объектын гал түймэр унтраах, аврах чиглэлийн багаж хэрэгслийг танилцуулах, албан хаагчдын мэдлэг ур чадварыг дээшлүүлэх зорилготой “Аврах, гал унтраах багаж хэрэгсэлтэй танилцах, хамтарсан сургалт дадлага явуулах удирдамж”-ийн дагуу 2013 оны 09 дүгээр сарын 10-ны өдрөөс 09 дүгээр сарын 12-ны өдрүүдэд тус Газрын Сүхбаатар, Баянгол сум дахь Аврах, гал унтраах 36 дугаар анги, Эрэн хайх, аврах салбар, Аврах, гал унтраах 40 дүгээр ангийн албан хаагчдад тэнхимийн болон хээрийн сургалтыг явуулж, Сүхбаатар сумын Засаг дарга, Хилийн цэргийн 0101, 0243 дугаар анги, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын тус тус 1 албан хаагчийг оролцуулж, сургалтын үр дүнг хэлэлцэж ажилласан.

1.11 Монгол Улсын Засгийн газар, Дэлхийн банк, Олон улсын хөгжлийн ассоциатай хамтран хэрэгжүүлж байгаа “Тогтвортой амьжиргаа II” төслийн шугамаар “Мал аж ахуйн эрсдэлийг бууруулахад бэлчээрийн ургацын болон цаг агаарын мэдээг ашиглах нь” сэдэвт сургалтыг Цаг уур, орчны шинжилгээний газраас 2013 оны 09 дүгээр сарын 03-13-ны өдрүүдэд 4 бүсийн төвд зохион байгуулагдахаар төлөвлөгдсөний дагуу Орхон аймгийн Баян-Өндөр суманд 09 дүгээр сарын 10-11-ний өдрүүдэд болох төвийн бүсийн сургалтанд тус Газрын Сургалт, сурталчилгаа, урьдчилан сэргийлэх асуудал хариуцсан мэргэжилтнийг хамруулсан.

1.12 Тус Газрын 2013 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу Түшиг суманд “Гамшгаас хамгаалах команд штабын сургууль”-ийг 2013 оны 09 дүгээр сарын 15-аас 09 дүгээр сарын 20-ны өдрийн хугацаанд зохион байгуулсан.

1.13 Онцгой байдлын газарт алба хааж буй нийт албан хаагчдын судалгааг Онцгой байдлын ерөнхий газарт хүргүүлсэн.

1.14 2013 оны 09 дүгээр сарын 19-ний өдөр албан хаагчдын гэр бүлийн хүмүүстэй уулзах уулзалт, онцгой байдлын газраас авч хэрэгжүүлж буй ажил цаашид зохион байгуулагдах ажлыг танилцуулж ажилласан.

1.15 2013 оны 09 дүгээр сарын 21-22-ны өдрүүдэд Булган аймагт болох Онцгой байдлын албаны 2013 оны хойд бүсийн аварга шалгаруулах сагсан бөмбөг, шатар, ширээний теннисний тэмцээнд баг хамт олноороо оролцож Дэд байр эзэлсэн.

1.16 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны Уур амьсгалын өөрчлөлтийн албанаас 2013 оны 10 дугаар сарын 11-12-ны өдрүүдэд зохион байгуулагдах “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн бодлого, хариу арга хэмжээ” сэдэвт бүсийн сургалтанд тус Газрын Холбоо, зарлан мэдээлэл хариуцсан мэргэжилтэн, онцгой байдлын дэслэгч А.Бат-Эрдэнийг оролцуулахаар төлөвлөж, “Уур, амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр”-ийн хэрэгжилт, тухайн салбарт хэрэгжиж байгаа байдал, тулгарч байгаа бэрхшээл, хийхээр төлөвлөж байгаа арга хэмжээнүүдийн талаар 15 минутын илтгэл бэлтгүүлж Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газарт хүргүүлсэн.

1.17 Хойд бүсийн аварга шалгаруулах “Аврагч” тэмцээнд тус газрын баг тамирчдыг оролцуулсан.

1.18 Онцгой байдлын газар, аврах, гал унтраах 36 дугаар ангийн гэрэлтдэг хаягийг хийж байрлуулсан.

1.19 2013 оны бүтээлч ажлын төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу Аврах, гал унтраах 36 дугаар ангийн дуудлага хүлээн авагчийн өрөөнд бүрэн засвар хийж, паркийн хаалга болон тавиулангийн ханыг орчин үеийн паркетан хана, хаалгаар сольж, харуулын байр, гүйдэг хаалга шинээр хийж, албан хаагчдын 8 айлын орон сууцны гадна талбай, автомашины зогсоолыг шинэчилсэн.

1.20 Сэлэнгэ аймгийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөлөөс гэмт хэрэгтэй тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэхтэй холбогдох хууль, хөтөлбөрүүдийн биелэлтийг хангах, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, нийгмийн хэв журмыг хамгаалах ажилд харилцан туслалцаа дэмжлэг үзүүлж хамтын ажиллагааг уялдуулан тогтмолжуулах зорилгоор Дархан-Уул аймгийн ГХУСАЗЗ-тэй байгуулсан хамтран ажиллах гэрээнд тусгагдсан ажлуудыг хэрэгжүүлэхэд санаачлагатай оролцож холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажилласан.

Хоёр. Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ, сургалт, сурталчилгааны талаар

2.1. Гамшгаас урьдчилан сэргийлэх хяналтын тасгаас Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын баталсан удирдамжийн хүрээнд тухайн объектын удирдлагуудыг байлцуулан “Гамшгаас хамгаалах тухай”, “Галын аюулгүй байдлын тухай” болон Барилгын тухай Монгол улсын хуулиуд, “Барилга байгууламжийн галын аюулгүй байдал” /БНБД 21-01-02/, “Барилга байгууламжийн зураг төсөл зохиох галын аюулгүйн норм /БНБД21-02-02/, “Ерөнхий боловсролын сургууль, дотуур байрт сургууль” /БНБД 11-76-79/, “Олон нийтийн барилга” /БНБД 31-03-03/, Цахилгаан техникийн ажил / БНБД 3.05.06.90/ зэрэг стандарт техникийн нормативуудыг удирдлага болгон Сэлэнгэ аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй боловсролын байгууллагуудыг хамруулан зохион байгууллаа.

Í ýääñýí ø àèääèòààð èèýðñýí ç° ð÷èè äóòàääèù í òàèààð

1. Шалгалтад Сүхбаатар, Сайхан Мандал Баянгол сумдын ерөнхий боловсролын 10 сургууль, 8 цэцэрлэг, нийт 18 байгууллага òàì ðóóèç 134 ç° ð÷èè äóòàääèè èèðççèñí ýýñ 16 ç° ð÷èè äóòàääèù ä ççèýä ø àèääèòù í ýâòàà àðèèæòóèç áóñàä ç° ð÷èèèèä арилгуулахаар Çààâàè àèääèççèýð àèääí ø ààðèèää 13, танилцуулага,1 мэдэгдэл 5 бичиж байгууллагын удирдлагуудад гардуулан өгч ажиллаа.

Мөн 23 объектод биелэлтийн шалгалт зохион байгуулж, өмнө нь хүргүүлсэн заавал биелүүлэх албан шаардлага, мэдэгдлийн биелэлтийг тооцож ажилласан.

2. Гамшиг осол, гал түймрээс сэргийлэх ухуулга, сурталчилгааны болон гал түймрийн нөхцөл байдлын мэдээ, үер усны аюулаас урьдчилан сэргийлэх талаар иргэдэд хүргэх ажлыг орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай хамтран

хуваарийн дагуу зохион байгуулж байна. 09дүгээр сард сонин хэвлэлд 2 удаа мэдээлэл гаргаж, орон нутгийн КАТВ, FM радиогоор тус бүр 7 удаа цаг үеийн нөхцөл байдалтай уялдуулан сэрэмжлүүлэг материал нэвтрүүлсэн.

3. Иргэдийн чиглэсэн гамшиг ослоос урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр өдөрлөгийн арга хэмжээг аврах гал унтраах 40, 61 дүгээр ангиуд 47 өрхийн 1425 иргэдийн дунд зохион явуулж 718 ширхэг зурагт хуудас бэлтгэн тараасан.

4. Үер усны аюулаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр Аврах, гал унтраах 36 дугаар ангиас Сүхбаатар сумын нутаг дэвсгэрт Орхон гол, Сэлэнгэ мөрөний эргээр, өдөр бүр 8-12 хүний бүрэлдэхүүнтэй эргүүл шалгалтыг зохион байгуулж 3325 иргэнд ухуулга сурталчилгааны ажлыг хийсэн.

Мөн арга хэмжээний хүрээнд “Гол мөрөний усанд осолдохоос сэргийлье”, “Үер усны аюулаас урьдчилан сэргийлье” сэдвээр сэрэмжлүүлэг бэлтгэн, цаг агаарын урьдчилан сэргийлэх мэдээг www.tsag-aqaar.mn сайтаас татан орон нутгийн мэдээллийн хэрэгслээр иргэдэд шуурхай хүргэж ажилласан.

5. Аврах, гал унтраах ангиуд, Эрэн хайх, аврах салбарын хэмжээнд мэргэжлийн хичээл сургалтыг 62 удаа, 546 цаг зохион байгуулж, 987 албан хаагч, гал унтраах өдөр тутмын дасгал сургуулийг 121 удаа хийж, 910 албан хаагчийг хамруулж зохион байгуулсан.

6. Аймгийн Засаг даргын 2013 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдрийн “Гамшгаас хамгаалах команд штабын сургууль зохион байгуулах” тухай А/302 тоот захирамж, “Сургалт зохион байгуулах тухай” сумын Засаг даргын 130 тоот захирамжийг хэрэгжүүлж ажиллаа.

7. 2013 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 15:00 цагт сумын Гамшгаас хамгаалах штабын бүрэлдэхүүн хуралдаж, сумын гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөөг шинэчилж тодотгох, сургалт зохион байгуулах, Гамшгаас хамгаалах албад, Мэргэжлийн ангийн бэлтгэл, бэлэн байдлыг хангах, болзошгүй нөхцөл байдалд шаардагдах нөөц бүрдүүлэх, аврах багаж хэрэгслийн хангалтын талаар санал боловсруулах бэлтгэл судалгаа гаргах, нутгийн иргэдэд тулгуурласан гамшгийн менежментийг бий болгох удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг ЗДТГ-ын дарга Б.Уранчимэгт үүрэг болгосон.

8. 2013 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдөр сургуулийн удирдагч орлогч дарга, онцгой байдлын дэд хурандаа Н.Бат-Эрдэнэ, гамшгаас хамгаалах хяналтын тасгийн ахлах байцаагч, онцгой байдлын ахмад Г.Энхтүвшин, гамшгаас хамгаалах улсын хяналтын байцаагч, онцгой байдлын ахмад С.Нэмэхбаяр, сургалт, урьдчилан сэргийлэх асуудал хариуцсан мэргэжилтэн, онцгой байдлын ахмад Ж.Энхболд, холбоо мэдээлэл хариуцсан мэргэжилтэн, онцгой байдлын дэслэгч А.Бат-Эрдэнэ нарын бүрэлдэхүүнтэй удирдлагын бүрэлдэхүүн сумын Гамшгаас хамгаалах штаб болон албадын дарга нарт “Гамшгийн менежмент”, “Монгол оронд тохиолдож буй гамшиг”, “Нурангын төрөл, түүний шинж чанар” сэдвүүдээр 2013 оны 09 дүгээр сарын 16-17-ны өдөр 10 цагт танхимын сургалт зохион байгуулав.

9. 2013 оны 09 дүгээр сарын 16-18-ныг хүртэл сумын Гамшгаас хамгаалах албад, Мэргэжлийн ангийн бүрэлдэхүүнийг 4 удаа “Яаралтай цуглар” дохиогоор цуглуулж, бэлтгэл, бэлэн байдал, бие бүрэлдэхүүний хувийн бэлтгэлийг шалгаж үүрэг даалгавар өгсөн. Мөн Мэргэжлийн анги, бүлгийн бие бүрэлдэхүүн, ард иргэдэд “Аюулгүй амьдрах арга ухаан” сэдвээр сургалт зохион байгуулсан.

10. 2013 оны 09 дүгээр сарын 18-ны өдрийн 07 цаг 00 минутад сургуулийн удирдагч, онцгой байдлын дэд хурандаа Н.Бат-Эрдэнэ “Яаралтай цуглар” дохиог өгч сумын Засаг даргын тамгын газрын өмнөх талбайд сумын Гамшгаас хамгаалах штаб, албад, Мэргэжлийн ангийн бүрэлдэхүүн нийт 83 хүн 40 минутын дотор бэлэн

3.3. Байгууллагынхаа галын аюулгүй байдлыг хангаагүй болон гамшгаас хамгаалах улсын хяналтын байцаагч нараас тавьсан хууль ёсны шаардлагыг биелүүлээгүй 8 албан байгууллага аж ахуйн нэгжийг 1.410.000 төгрөгөөр торгож захиргааны арга хэмжээ ноогдуулсан байна.Үүнд:

1. Байгууллагын галын аюулгүй байдал хангаагүй Сайхан сумын 1-р багт үйл ажиллагаа явуулж буй “Ханк” ХХК-ний Зоогийн газрыг Захиргааны хариуцлагын тухай Монгол улсын хуулийн 25¹ дэх заалтыг үндэслэн 100.000 төгрөгөөр торгосон.

2. Байгууллагын галын аюулгүй байдал хангаагүй Сайхан сумын 1-р багт үйл ажиллагаа явуулж буй “Эрдмийн ундраа” лецей сургууль Захиргааны хариуцлагын тухай Монгол улсын хуулийн 25¹ дэх заалтыг үндэслэн 150.000 төгрөгөөр торгосон.

3. Байгууллагын галын аюулгүй байдал хангаагүй Сайхан сумын 2-р багт үйл ажиллагаа явуулж буй “Өгөөж найрамдал ” ХХК-ныг Захиргааны хариуцлагын тухай Монгол улсын хуулийн 25¹ дэх заалтыг үндэслэн 250.000 төгрөгөөр торгосон.

4. Байгууллагын галын аюулгүй байдал хангаагүй Сайхан сумын 1-р багт үйл ажиллагаа явуулж буй “МТ-51” ШТС-ыг Захиргааны хариуцлагын тухай Монгол улсын хуулийн 25¹ дэх заалтыг үндэслэн 200.000 төгрөгөөр торгосон

5. Байгууллагын галын аюулгүй байдал хангаагүй Сүхбаатар суманд үйл ажиллагаа явуулж буй “Хүлэг” дэн буудалыг Захиргааны хариуцлагын тухай Монгол улсын хуулийн 25¹ дэх заалтыг үндэслэн 250.000 төгрөгөөр торгосон

6. Байгууллагын галын аюулгүй байдал хангаагүй Сүхбаатар суманд үйл ажиллагаа явуулж буй “Сэлэнгэ” барилгын материалын дэлгүүрийг Захиргааны хариуцлагын тухай Монгол улсын хуулийн 25¹ дэх заалтыг үндэслэн 150.000 төгрөгөөр торгосон

7. Байгууллагын галын аюулгүй байдал хангаагүй Сүхбаатар суманд үйл ажиллагаа явуулж буй “Американ ” Диско клубыг Захиргааны хариуцлагын тухай Монгол улсын хуулийн 25¹ дэх заалтыг үндэслэн 250.000 төгрөгөөр торгосон.

Байгууллагын галын аюулгүй байдал хангаагүй Сүхбаатар суманд үйл ажиллагаа явуулж буй “Хантайшир” ХХК-ныг Захиргааны хариуцлагын тухай Монгол улсын хуулийн 25¹ дэх заалтыг үндэслэн 60.000 төгрөгөөр торгосон

Дөрөв. Санхүү, аж ахуйн талаар

4.1. Төсвийн гүйцэтгэлийн сарын мэдээ болон өр авлагын мэдээг Онцгой байдлын ерөнхий газрын Санхүү эдийн засаг, бодлого зохицуулалтын хэлтэс болон төрийн санд хугацаанд нь гаргаж өгсөн.

4.2. Анхан шатны баримтаа төрийн сангаар хянуулан ажил гүйлгээг хийж байна. 9 дугаар сарын цалинг бодож олгосон. Нийгмийн даатгалын тайланг гаргаж даатгалын байцаагчаар хянуулан баталгаажуулсан. Шатахууны тайлан хүлээн авсан. Материалын тайлан хүлээн авсан. АГУ ангиудын нэмэлт шатахууны тайланг шалгаж хүлээн авч, нэмж шатахуун олгосон. Мөн сул асаалтын шатахууныг лимитийн дагуу олгосон.

4.3. Эхний хагас жилийн санхүүгийн тайланг ОБЕГ-ын САТГ-т гаргаж өгч нэгтүүлсэн. ОБЕГ-ын Хангалт үйлчилгээний хэлтсээс 3 нэр төрлийн гутал, цув хангалтаар авч жагсаалтын дагуу албан хаагчдад тараасан.

4.4. Галын техник спортын олон төрөлт спортын холбооны гишүүнчлэлийн татвар хураан авч Холбооны дансанд шилжүүлсэн.

4.5. Засгийн газрын тогтоолоор Түшиг суманд байгалийн аюулт үзэгдэл тохиолдсоны улмаас бий болсон хохирлын нөхөн төлбөрт 167000000 төгрөгийн санхүүжилт авч, ажил гүйцэтгэх гэрээ, ажлын гүйцэтгэл, сумын тамгын газрын даргын тодорхойлолтыг үндэслэн аж ахуйн нэгж байгууллагуудад санхүүжилтийг олгосон.

4.6. Урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилтээр улсын төвлөрсөн төсвөөс 9-р сард 155493900 төгрөг авч үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Төсвийн гүйцэтгэл /2013.09.23-ны байдлаар өссөн дүнгээр/
/төгрөгөөр/

Тав. Бусад ажлын талаар

Аймгийн ГХУСАЗЗ-ийн 2013 оны ажлын төлөвлөгөөний ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, морьт болон мотоцикльт эргүүл шалгалтыг орон нутгийн онцлогт тохируулах аймгийн хэмжээнд зохион байгуулах ажлыг тус Газар хариуцан нутгийн удирдлагын байгууллагатай хамтрах ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг шинэ арга хэлбэрээр явуулж байна.

Аймгийн ГХУСАЗЗ-ийн 2013 оны ажлын төлөвлөгөөний дагуу аймгийн хэмжээнд байгаль орчин, ан агнуур, ашигт малтмалын тухай хуулийн хэрэгжилт, энэ төрлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах үзлэг шалгалтыг Цагдаа, Тагнуул, Мэргэжлийн хяналтын байгууллагуудтай хамтрах зохион байгуулах удирдамжийг боловсруулан хамтрах хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

Стандартчилал хэмжил зүйн хэлтэс:

“Хэмжил зүйн-90, Стандартын-60, Сорьцын-50 жил”-ийн ойд зориулан “Стандарт, хэмжил зүй-Таны амьдралд” сэдэвт аяныг тус аймагт зохион байгуулж байна.

Аймгийн Стандартчилал хэмжил зүйн хэлтсээс Мандал сумын төр төсвийн байгууллагын нийт 46 бичиг хэргийн ажилтанд Стандартчиллын тухай, “Зохион байгуулалт, захирамжлалын баримт бичиг, “MNS 5140:2011” стандартын талаарх сургалт, Сүхбаатар суманд үнэт эдлэлийн худалдаа үйлчилгээ эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, иргэдэд Сорьцийн хяналтын байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл өгч, баталгаат бараа бүтээгдэхүүн худалдах, үнэт металл, эрдэнийн чулууний баталгааны тэмдгийг шалгаж авах талаар тус тус сургалт зохион байгууллаа.

Баянгол, Мандал сумын 30 худалдаа, үйлчилгээний газарт тохирлын үнэлгээ хийснээс 17 нэгж худалдаа үйлчилгээний газрын стандартын шаардлагыг ханган, 14 газрын тохирлын гэрчилгээг сунгалаа.

Нийт 5 сумын 20 аж ахуйн нэгжийн 51 хүнсний бүтээгдэхүүнийг дотоодын бүтээгдэхүүн, тохирлын баталгаажуулалтад хамруулан, Сүхбаатар сумын “Баян хан” бүлэг, Зүүнбүрэн сумын “Бүрэн ургац” бүлгийн үйлдвэрлэж буй 6 нэрийн 6 хүнсний бүтээгдэхүүний хаяг шошгонд “Савласан бүтээгдэхүүний шошгололтонд тавих шаардлага” стандартын дагуу үнэлгээ хийлээ.

Намрын ургац хураалтанд ашиглагдах автопүү баталгаажуулах ажлыг эхлүүлж, аймгийн хэмжээнд нийт 54 автопүү баталгаажуулахаас 22 автопүүг баталгаажууллаа.

Алтанбулаг, Сүхбаатар сумын айл өрх, аж ахуйн нэгж, албан байгууллагын төлбөр тооцоонд ашиглагдаж байгаа нэг фазын 820 ш, 3 фазын 24 ш цахилгааны тоолуурт ээлжит баталгаажуулалт хийлээ.

Мэргэжлийн хяналтын газар:

Тус аймгийн нутаг дэвсгэрт согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл, худалдаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдэд хяналт шалгалт хийх ажлыг зохион байгуулж байна.

Аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газраас эхний 9 сарын байдлаар нийт 1485 объектийг хяналт шалгалтанд хамруулж, 2011 зөрчил илрүүлэн, 84,2 сая төгрөгийн торгууль шийтгэвэр ногдуулж шийдвэрлээд байна.

Тус аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газрын дэргэдэх Итгэмжлэгдсэн лаборатори нь 9-р сард нийт 54 аж ахуй нэгжийн 15 нэр төрлийн 167 дээжинд 362 үзүүлэлтээр хими, нян судлал, ургамал хорио цээрийн шинжилгээг хийхэд 9 нэрийн 10 дээж 10 үзүүлэлтээр эерэг гарлаа.

Мандал суманд улсын байцаагчдын нэгдсэн шалгалт, зөвлөн туслах ажлыг зохион байгуулж, нийт 76 аж ахуйн нэгж, 42 байгууллага, 385 иргэнийг хяналт шалгалтанд хамруулж, 331 зөрчил илрүүлэн, 199 заалт бүхий 12 албан шаардлага, 3 дүгнэлт, 4 акт үйлдэж, 13,0 сая төгрөгийн торгууль шийтгэвэр ногдуулж, 421 иргэнд зөвлөн тусаллаа.

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР